Inventariserend onderzoek maatregelen Huiselijk Geweld en Kindermishandeling

BES Eilanden

Inhoudsopgave

1 INLEIDING 4

1.1 ACHTERGROND 4
1.2 AANLEIDING EN OPDRACHT 4
1.3 DOEL VAN DIT DOCUMENT 5
1.4 WERKWIJZE 5

2 HUIDIGE SITUATIE 7

2.1 LANDELIJKE VISIE AANPAK GEWELD IN AFHANKELIJKHEIDSRELATIES 7
2.2 PROBLEMATIEK EN ONDERLIGGENDE OORZAKEN 8
2.3 ORGANISATIE AANPAK HUISELIJK GEWELD 9
2.4 WETTELIJK KADER 11
2.5 OVERIGE STAKEHOLDERS ..... **FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.**

3 ANALYSE EN SCENARIO'S 13

3.1 UITGANGSPUNTEN 13
3.2 VEILIGE OPVANG VOOR SLACHTOFFERS 14
3.3 SCENARIO'S 14

4 AFWEGING 18

4.1 WAT IS NODIG OM SCENARIO 1 TE REALISEREN? 18
4.2 WAT IS NODIG OM SCENARIO 2 TE REALISEREN? 20
4.3 GROEIMODEL 21
4.4 ONTBREKENDE WETGEVING 22
4.5 SAMENWERKING MET KINDERTELEFOON ARUBA 22

5 OPZET ORGANISATIE (WAT) 23

5.1 VISIE EN MISSIE 23
5.2 UITGANGSPUNTEN 24
5.3 TAKEN VOOR EEN VEILIG THUIS CARIBISCH NEDERLAND 25

6 INRICHTING ORGANISATIE (HOE) 28

6.1 PROCESSEN 28
6.2 ORGANISATIE 28
6.3 ICT 30
6.4 PERSONEEL & ORGANISATIE 30
6.5 HUISVESTING 31
6.6 WETTELIJK KADER EN TAAKVERDELING 32

7 IMPLEMENTATIE 34

7.1 RESULTATEN 34
7.2 ACTIVITEITEN 35
7.3 WERKWIJZE & RANDVOORWAARDEN 36

BIJLAGE A. METHODISCH WERKEN, GARANTIE VAN KWALITEIT 39

BIJLAGE B. DEELNEMERSLIJST WERKBIJEENKOMSTEN 40

BIJLAGE D. CASUS RUWENDLY 42

BIJLAGE E. *BIBLIOGRAFIE* **..... 50**

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Huiselijk geweld, kindermishandeling en meer in het algemeen de situatie rond kinderrechten in Caribisch Nederland zijn aan de orde gesteld in een rapport van UNICEF in 2013. Hieruit blijkt dat ondanks het ontbreken van betrouwbare kwantitatieve gegevens er aanwijzingen zijn dat huiselijk geweld en kindermishandeling op de BES eilanden (Bonaire, Sint Eustatius en Saba) veel voorkomen. Specifieke sociaal economische en culturele aspecten van de eilanden zouden daarbij een rol spelen.

De minister van Veiligheid en Justitie (VenJ) heeft in 2012 het zogenaamde Verdrag van Istanbul betreffende het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld ondertekend. Dit verdrag is inmiddels geratificeerd en is in Nederland op 1 maart 2016 in werking getreden. Voor Caribisch Nederland (CN) is besloten een onderzoek te doen naar welke maatregelen getroffen moeten worden om te voldoen aan het Verdrag van Istanbul. Aan onderzoeksbureau Regioplan is gevraagd om vast te stellen wat de consequenties van de implementatie van het verdrag zijn voor de aanpak van huiselijk geweld en geweld tegen vrouwen in CN. Dit rapport is medio 2014 gepubliceerd en daarin wordt een aantal maatregelen voor CN uiteengezet.

Een taskforce vanuit het ministerie van VWS en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft vervolgens voor de kinderrechten en de aanpak van huiselijk geweld speerpunten voor beleid geformuleerd in het meerjarenprogramma CN 2014. De Openbare Lichamen van Bonaire, Sint Eustatius en Saba hebben daarna beleidsplannen betreffende deze onderwerpen gemaakt. Belangrijkste target is armoedebestrijding en sociale ontwikkeling, deze onderwerpen staan benoemd in het meerjarenplan Bonaire van het Openbaar Lichaam Bonaire (OLB).

1.2 Aanleiding en opdracht

In de actieplannen van de eilanden en het rapport van Regioplan zijn er voor elk van de eilanden maatregelen benoemd. Naast eiland specifieke maatregelen zijn er ook een aantal algemene maatregelen nodig voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling voor alle drie de eilanden. Hierbij gaat het om:

1. Een laagdrempelige meldstructuur huiselijk geweld en kindermishandeling in CN.
2. Veilige opvang voor slachtoffers van huiselijk geweld, kindermishandeling, seksueel geweld en voor kinderen die in een onveilige thuissituatie verblijven, als onderdeel van een integrale ketenaanpak huiselijk geweld bestaande uit preventie, signalering, stoppen en hulpverlening.
3. Permanente voorlichting via massamedia.

Daarnaast is voor bovenstaande algemene maatregelen als randvoorwaarde meegegeven dat deze tot stand dienen te komen middels een groeimodel met verschillende fases. Na realisatie van een fase zal worden bezien of realisatie van de volgende fase gewenst is. De fasering wordt verspreid over een periode van 3 a 4 jaar.

Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft aan de directeur van Jeugdzorg & Gezinsvoogdij Caribisch Nederland de opdracht gegeven om in nauwe samenwerking met de Openbare Lichamen BES en ketenpartners een businessplan te maken voor het opzetten van de bovengenoemde maatregelen.

1.3 Doel van dit document

In dit document wordt het gevraagde businessplan uitgewerkt. Het plan bestaat uit twee delen: in het eerste deel wordt een beschrijving van de huidige situatie gegeven, de analyse daarop en een voorstel voor het beleggen van de maatregelen bij één of meerdere organisaties (hoofdstuk 1 t/m 4). In het tweede deel (hoofdstuk 5 en 6) wordt daar op voortgeborduurd en wordt de invulling van de maatregelen verder uitgewerkt in termen van taken, inrichting en consequenties voor ICT, personeel en financiën. Het plan wordt afgesloten met een beknopt implementatievoorstel in hoofdstuk 7, dat onder andere ingaat op de implementatiestappen die nodig zijn voor de invoering van de maatregelen.

Het businessplan dat geschetst wordt in dit document zal worden besproken met de Openbare Lichamen en stakeholders. Op basis van het overleg en dit document zal VWS besluiten op welke manier er vervolg wordt gegeven aan het businessplan. De Openbare Lichamen en stakeholders zullen worden betrokken bij de opvolging en implementatie van de genoemde maatregelen.

1.4 Werkwijze

Het project is gestart op Bonaire. Allereerst heeft er een gesprek plaatsgevonden met de gedeputeerde B. Dirksz, verantwoordelijk voor de directie Samenleving & Zorg OL Bonaire, over de samenwerking tussen OLB en is met name uitgelegd wat het verband is tussen deze opdracht en de andere opdrachten die door BZK zijn gegeven met betrekking tot ditzelfde onderwerp. Op basis van dit gesprek is de kerngroep tot stand gekomen bestaande uit:

- Arnoud Boesten - Project Eigenaar namens Ministerie van VWS
- Marja Rix – Project Secretaris Veilig Thuis
- Berry Duckers – Uitgezonden VWS/SZW vertegenwoordiger OLB expertise Huiselijk geweld en Kindermishandeling
- Mai de Bruin - Beleidsmedewerker OLB
- Riet Sealy – Project lid (omgevingsexpert)

Daarna heeft introductie van de opdracht plaatsgevonden bij de managers/ directeuren van de ketenpartners, zowel bij de partners binnen de zorg als binnen veiligheid & justitie. In deze gesprekken met de ketenpartners heeft de nadruk gelegen op wat zij kunnen leveren aan zorg en wat er ontbreekt.

Er zijn binnen de kerngroep diverse meetings geweest over wat nodig is en hoe dat vorm te geven op Bonaire. Met een aantal sleutelfiguren van de ketenpartners zijn ook separate gesprekken door de kerngroep gevoerd. Verder zijn enkele deskundigen gevraagd om input te leveren op hun expertisegebied zoals bijvoorbeeld een programma van eisen voor een ICT systeem en een communicatieplan.

Op Bonaire heeft in november 2015 een bijeenkomst met alle ketenpartners, belangenverenigingen en overige geïnteresseerden plaatsgevonden. Hierbij was ook een adjunct-directeur van Veilig Thuis West Brabant uitgenodigd om het onderwerp te introduceren. Bij deze bijeenkomst is ook een inventarisatie gemaakt van de bestaande mogelijkheden op terrein van voorlichting en hulpverlening en de mogelijke bijdragen die deze instanties kunnen bieden.

Het 'blijf van mijn lijf huis' op Aruba is bezocht evenals het meldpunt kindermishandeling. Hierbij zijn de mogelijkheden voor samenwerking onderzocht. In dit kader is ook gesproken met de directeur en voorzitter van het bestuur van de Arubaanse kindertelefoon. Deze kindertelefoon is aangesloten bij de wereldwijde kindertelefoon organisatie Child Helpline International. Dezelfde organisaties op Curaçao en Sint Maarten zijn nog niet bezocht, er is al wel contact maar het blijkt lastig een goede datum te prikken.

Op Bonaire is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor een 'blijf van mijn lijf huis'.
Op Saba heeft een gesprek plaatsgevonden met de gedeputeerde en de gezaghebber en heeft een bijeenkomst plaatsgevonden met de ketenpartners aldaar die hetzelfde karakter had als de bijeenkomst op Bonaire. Op het laatste moment heeft nog een bezoek aan Sint Eustatius plaatsgevonden, er is gesproken met de keten en een vertegenwoordiging van het bestuur. Ook is gesproken met de beleidsadviseur integraal jeugdbeleid en huiselijk geweld van het OL Sint Eustatius.

Er is met verschillende regievoerende partners bilateraal overleg gevoerd:

- Hildegard Buitink (Korpschef KPCN)
- Erik Jansen (directeur SVPCN)
- Chris Palm (directeur CJG Bonaire)
- Henry Hambeukers (hoofdofficier van Justitie)
- Henk Jan Starrenburg (Openbaar Ministerie)
- Benito Dirkzs (Bestuurder Openbaar Lichaam Bonaire)
- Justine Verschoor (Coördinator Veiligheidshuis)
- Stuurgroep Veiligheidshuis
- Arjan de Boer (Liaison V&J)
- Femke van Veghel (Huisarts Bonaire)
- MT afdeling samenleving en zorg OLB
- Curvin George (Directeur Voogdijraad BES)
- Max Suart (integrale wijkaanpak)
- James Sneek (Telefon pa Hubentud Aruba)
- Henk van der Velde (CBS BES)
- Reza Tabatabaie (adviseur van de Rijksvertegenwoordiger voor Caribisch Nederland)

Ook is gesproken met de directeur van Kindertelefoon, met het OM en de adviseur van rijksvertegenwoordiger, Dhr. Reza Tabatabaie.
Daarnaast zijn er verschillende werkbijeenkomsten met ketenpartners geweest, namelijk op 18 november 2015 en 16 december 2015. In bijlage I is de deelnemerslijst van deze bijeenkomsten te vinden.

2 Huidige situatie

Om een goede beoordeling te kunnen maken op welke manier en bij welke organisaties de maatregelen het beste uitgewerkt kunnen worden, is er inzicht in de huidige situatie (problematiek en huidige aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling) nodig. Er zijn meerdere rapporten verschenen over de situatie rondom huiselijk geweld en kindermishandeling, hiervan worden in dit hoofdstuk de highlights benoemd.

2.1 Landelijke visie aanpak Huiselijk Geweld

Het eerste wat we hier willen noemen is het rapport 'Eén veilig thuis' (juni 2013). Deze visie is ontwikkeld in opdracht van de G4. Hierin is een visie op de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties beschreven die door alle ketenpartners en betrokkenen gedragen wordt. Het betreft hier een geïntegreerde visie op de aanpak van huiselijk geweld en de aanpak van kindermishandeling die aansluit bij de beweging in het sociaal domein. In deze visie is het doel geformuleerd om veiligheid duurzaam te borgen. De voorgestelde aanpak loopt van preventie en vroegsignalering, via ambulante ondersteuning, opvang en herstel, tot en met nazorg en participatie. Er worden zo veel mogelijk oplossingen geboden in de directe omgeving van mensen, waarbij scherp wordt gelet op de inzet van deskundigen en specialistische kennis, zeker waar dat omwille van de veiligheid noodzakelijk is. De twee kernelementen uit het rapport zijn van belang voor de BES eilanden. De gedragen visie dient als leidraad in het uitvoeren van de drie maatregelen.

De visie heeft twee kernelementen:

1. *De sociale steunstructuur* - De sociale omgeving, vormt in de aanpak een belangrijke factor. De sociale omgeving is in het licht van deze visie van cruciaal belang uit oogpunt van effectiviteit. Als die omgeving zelf veilig en krachtig is (of is gemaakt), kan die een grote bijdrage leveren aan het creëren van duurzame veiligheid en hernieuwde ontwikkelingskansen voor alle betrokken. Om die reden wordt in de visie een sterk pleidooi gehouden voor het professioneel ondersteunen, versterken en indien nodig opbouwen van de sociale omgeving van betrokkenen.
2. *Veiligheid* - Tegelijkertijd maakt deze visie op één belangrijk onderdeel onderscheid tussen de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling enerzijds en alle andere beleidsvelden in de Wmo anderzijds. Dat is het aspect van de veiligheid. In het aspect van de veiligheid zit ook de urgentie van deze visie. Het is onacceptabel dat elk jaar opnieuw de thuissituatie van een groot aantal volwassenen en zeker meer kinderen ernstig onveilig blijkt te zijn (en dat in de meeste gevallen ook al jaren achtereen was). Deze visie bepleit, in situaties van (acute) dreiging en escalerende onveiligheid, een krachtige en snelle aanpak in zeer nauwe afstemming met politie en justitie. In die aanpak wordt direct na een melding door een expert op het terrein van huiselijk geweld en/of kindermishandeling ingeschat (triage) wat de ernst van de situatie en de veiligheidsdreiging voor slachtoffer en/of kinderen is. Op basis daarvan wordt een plan gemaakt, gericht op het op korte én lange termijn waarborgen van de veiligheid van de betrokkenen. Dat plan moet, als de veiligheid dat vereist, onmiddellijk tot uitvoer kunnen worden gebracht.

2.2 Problematiek en onderliggende oorzaken

Jeugdzorg & Gezinsvoogdij Caribisch Nederland (JGCN) hebben begin 2015 middels meerdere multidisciplinaire sessies in kaart gebracht welke problematiek er rondom jeugdhulpverlening heerst. Denk hierbij aan seksueel misbruik, pedagogische onmacht bij ouders, armoede, verslavingen, etc. (zie bijlage II voor een uitgebreide opsomming). Ook voor ouderen en gehandicapten zijn er in deze samenleving voldoende uitdagingen.

De registratie van huiselijk geweld op Bonaire, Sint-Eustatius en Saba laat te wensen over. Er is geen centraal meldpunt en de registratie door de politie geeft geen reëel beeld. Mede doordat huiselijk geweld meer nog dan in Nederland een taboe is, is de bereidheid om te melden gering. Alle ketenpartners zijn het er echter over eens dat huiselijk geweld een veelvoorkomend fenomeen is en nauw gerelateerd is aan de armoedeproblematiek op de eilanden. In vergelijking tot Nederland neemt het huiselijk geweld vaker zwaardere vormen van fysiek geweld aan.

De oorzaken van de problematiek moeten worden gezocht in de sociaaleconomische en historisch culturele context van de eilanden, waardoor armoedeculturen generaties lang konden en nog steeds kunnen voortbestaan (de Bruijn, Kriek, & de Vaan, 2014).

Er zijn restanten van een opvoedingscultuur aanwezig die zich kenmerkt door een bevelshuishouding (gehoorzaamheid, fysieke beloning en straf) daarbij worden kinderen weinig betrokken en gestimuleerd tot meningsvorming en een positieve identiteitsvorming. Fysiek geweld vanuit een opvoedkundig perspectief wordt vrij normaal geacht. Extra zorgelijk is het lage zelfbeeld waarmee met name jonge meisjes nog steeds worden grootgebracht, vooral in lagere- en middelbare schoolleeftijd. Dit zou ertoe bijdragen dat zij van jongs af aan weinig durven te ondernemen tegen ongewenste intimiteiten van oudere mannen en daarin soms ook niet worden gestimuleerd of gesteund door familieleden.

Ten slotte kunnen de kleinschaligheid van de samenlevingen op de BES-eilanden en de nauwe familiebanden in theorie een belangrijk vangnet vormen, maar in de praktijk blijkt dat minder het geval. Voor gezinnen met veel verschillende problemen op het gebied van opvoeding, inkomen, opleiding en werk is de steunstructuur van de verdere (schoon)familie vaak niet sterk genoeg; deze (schoon)families hebben het immers vaak niet veel beter, wat de mogelijkheden om te helpen beperkt. De kleinschaligheid heeft daarnaast ook tot gevolg dat er vanuit de keten verminderde bereidheid wordt verwacht om te melden. Men kent elkaar, wat het extra ingewikkeld maakt om geweld bespreekbaar te maken of te melden dat er onveiligheid speelt (bij bijvoorbeeld vrienden, familie en bekenden).

Een belangrijke oorzaak van de problematiek wordt in stand gehouden door het feit dat het ontbreekt aan diverse vormen van zorg zoals:

1. Algemeen Maatschappelijk Werk dat onafhankelijk en over de gehele lijn van de behoefte binnen de samenleving kan opereren, alsmede vanuit een sluitende keten
2. Zorg voor licht verstandelijk beperkten.
3. Relatietherapie en gezinstherapie.

Hierbij moet niet worden gezocht naar methodieken, maar naar concrete laagdrempelige ongehinderde hulpverlening. Daarbij is het van belang dat er vanuit de nodige professionaliteit wordt gewerkt, met deskundigheid over geweld in huiselijke kring en deze professionaliteit

verbeterd en gecontinueerd kan worden. Ook op de eilanden Saba en St.Eustatius wordt duidelijk aangegeven dat er een sterke behoefte is aan het verder invullen van deze hulpverlening.

In bijlage III wordt een casus uitgewerkt om aan te geven waar de onmacht van de hulpverlening op de BES eilanden ligt. Deze casus speelt zich af op Bonaire maar op de bovenwinden zijn soortgelijke situaties te herkennen.

2.3 Organisatie aanpak huiselijk geweld

Uit onze bevindingen is gebleken dat het enige resultaat dat tot nu toe daadwerkelijk is geboekt, de oprichting van een veiligheidshuis is. Dit veiligheidshuis is nu bezig met casus overleggen over huiselijk geweld, echter is het slechts in zeer beperkte mate tot uitvoering gekomen omdat het zoals reeds eerder gemeld het aan organisaties en middelen ontbreekt, daarnaast heeft het veiligheidshuis een bredere taakstelling dan alleen huiselijk geweld. Ook het feit dat in het veiligheidshuis primair wordt samengewerkt met de justitiële keten maakt dat cliënten argwanend zijn. Zaken worden hier ook primair vanuit de justitieketen aangemeld en opgepakt.

In onderstaande afbeelding wordt de hulpverleningsketen grafisch weergegeven. De keten loopt van voorlichting tot nazorg, waarbij per schakel verschillende partijen actief zijn.

De Bruin, Kriek en de Vaan (2014) hebben in hun rapport een beschrijving gegeven van de partijen die betrokken zijn in de verschillende schakels in de hulpverleningsketen. Dit zijn de onderstaande partijen:

- Politie;
- OM;
- Slachtofferhulp;
- Jeugdzorg en Gezinsvoogdij Caribisch Nederland;
- Voogdijraad;
- Stichting Reclassering Caribisch Nederland (SRCN);
- CJG;
- Stichting Verslavingszorg en Psychiatrie Caribisch Nederland;
- Maatschappelijk werk;
- Eerste hulp/ ziekenhuizen/ GGD;
- Scholen/ Onderwijs;
- Kerken.

Sommige instanties zijn verschillend georganiseerd over de drie eilanden. Onderstaande tabel geeft per schakel weer welke partijen actief zijn, dan wel welke maatregelen getroffen worden.

	Bonaire	St. Eustatius	Saba
Voorlichting	• CJG	• Politie	CJG

	• Wijkwerker • Ad hoc door scholen	• Folders CJG • CJG d.m.v. opvoedondersteuning • Gender Affairs	
Preventie	• Agressieregulatie • CJG: Opvoedondersteuning • Tweedekansonderwijs voor uitvallers • Jong Bonaire (non-profit jeugdontwikkelingscentrum)		
Signaleren en melden	• Politie • Integraal wijkwerken (op Bonaire) • CJG • Gender Affairs • Artsen • Scholen • Kinderopvang centra • EOZ (op Bonaire) • Ziekenhuizen		
Interveniëren	*Aanpak daders* • Politie • OM • Contactverbod of locatieverbod • De Agression Replacement Training volgen • Taak- en werkstraffen • Reclassering • Voogdijraad • Verslavingszorg (beperkt) • Uithuisplaatsing of onder toezicht plaatsing van kinderen	*Bescherming slachtoffers* • Sint Maarten, Aruba en Curaçao kennen een opvang, de BES eilanden niet • Opvang van slachtoffers gebeurt bij familie, vrienden, in het ziekenhuis of hotel	
Hulpverlening	• Jeugdzorg en Gezinsvoogdij Caribisch Nederland: o Ambulante hulpverlening voor jeugd o Gezinsvoogdij o Pleegzorg o Residenties • De pleger hulpverlening is beperkt o SRCN: Agression Replacement Training o Begeleiding vanuit verslavingszorg SVPCN		
Nazorg	• Gender Affairs • JGCN • Politie • Reclassering • SVPCN		

In het algemeen wordt opgemerkt dat de partijen die actief zijn in de hulpverleningsketen beperkt zijn door een tekort aan capaciteit en deskundigheid als het gaat om geweld in

huiselijke kring. Hierdoor worden sommige schakels niet, dan wel nauwelijks (structureel) uitgevoerd. De voorlichting vindt ongestructureerd plaats. Er is ook minimale hulpverlening voor de slachtoffers aanwezig. De BES eilanden beschikken bijvoorbeeld niet over een opvang voor de slachtoffers van huiselijk geweld. Op Sint Maarten is een opvang, maar hier wordt geen actief gebruik van gemaakt door de eilanden.

De (structurele) samenwerking tussen de verschillende ketenpartners is minimaal. Wel vinden casusoverleggen rondom jeugd plaats op de drie eilanden, maar met name bij de schakel signaleren en melden vindt in het algemeen geen samenwerking plaats. Daarnaast kent het opsporingsproces op de eilanden Saba en Sint-Eustatius verschillende tekortkomingen, zo is beoordeeld door de Raad voor de Rechtshandhaving[1].

2.4 Wettelijk kader

Op dit moment lijkt een wettelijke basis voor de aanpak van huiselijk geweld (HG) voor het grootste deel te ontbreken op de BES. In Nederland zijn de belangrijkste wettelijke pijlers voor de aanpak van huiselijk geweld de Wmo 2015 en de Jeugdwet. In de Wmo 2015 zijn de gemeentelijke taken en verantwoordelijkheden voor maatschappelijke opvang, waaronder vrouwenopvang en de aanpak van Huiselijk Geweld beschreven. Ook het Advies- en Meldpunt Huiselijk geweld en Kindermishandeling (AMHK) maakt onderdeel uit van de Wmo 2015. In de Jeugdwet is vervolgens bepaald dat bij het inrichten van het AMKH gemeenten aandacht moeten hebben voor de samenhang met de jeugdketen. In AMvB's op basis van de Wmo 2015, worden vervolgens nadere regels gesteld over het AMKH. Zowel de Wmo 2015 als de Jeugdwet zijn op de BES niet van kracht.

Hiernaast gelden in Nederland nog de Wet tijdelijk huisverbod en de Wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Ook deze wetten gelden niet op de BES. Politie, OM, Jeugdzorg en Gezinsvoogdij en de Voogdijraad op Bonaire hebben het protocol melding kindermishandeling ondertekend waarin zij zich verplichten signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling op te pakken.

De enige wettelijke regeling die legitimeert dat openbare lichamen (OL's) op de BES zich in enigerlei mate bezighouden met huiselijk geweld en kindermishandeling is de Wet publieke gezondheid. De Nederlandse Wet publieke gezondheid, welteverstaan. Die zegt in artikel 15a:

1. Het college van burgemeester en wethouders draagt er zorg voor dat de gemeentelijke gezondheidsdienst voor zijn medewerkers een meldcode vaststelt waarin stapsgewijs wordt aangegeven hoe met signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling wordt omgegaan en die er redelijkerwijs aan bijdraagt dat zo snel en adequaat mogelijk hulp kan worden geboden.
2. Onder huiselijk geweld wordt verstaan: huiselijk geweld als bedoeld in artikel 1.1.1 van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015.
3. Onder kindermishandeling wordt verstaan: kindermishandeling als bedoeld in artikel 1.1 van de Jeugdwet.

[1] Zie voor een uitgebreide uitwerking van de huidige aanpak het rapport van Regioplan (de Bruijn, Kriek, & de Vaan, 2014)

4. Het college van burgemeester en wethouders draagt er zorg voor dat de gemeentelijke gezondheidsdienst de kennis en het gebruik van de meldcode bevordert.
5. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur wordt vastgesteld uit welke elementen een meldcode in ieder geval bestaat.

Deze Wet publieke gezondheid is ook van toepassing voor de BES, tenzij in de wet anders wordt bepaald.

3 Analyse en scenario's

In dit hoofdstuk wordt de analyse op de huidige situatie uitgewerkt. Op basis van de inhoudelijke problematiek, de wijze waarop de aanpak momenteel is georganiseerd en het huidige wettelijke kader, zijn een aantal uitgangspunten gedefinieerd. Deze uitgangspunten zijn vertaald naar een drietal scenario's, waarbij de voor- en nadelen van beide scenario's worden belicht.

3.1 Uitgangspunten

Op basis van de rapporten die zijn verschenen over de situatie rondom huiselijk geweld en kindermishandeling in Caribisch Nederland, is de opdracht gegeven te inventariseren hoe de drie maatregelen goed kunnen worden georganiseerd. Hierbij is het belangrijk een aantal uitgangspunten te definiëren, die zijn gebaseerd op de situatie zoals geschetst in het vorige hoofdstuk.

1. **Regie op en commitment voor een gezamenlijke aanpak:** gezien de geschetste situatie in het vorige hoofdstuk en de casuïstiek in de bijlage, is een gezamenlijke aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling nodig en zullen alle betrokken partijen hierin hun steentje moeten bijdragen. Organisaties opereren niet los van elkaar, maar zoeken gezamenlijk naar de beste oplossing voor de cliënt en zijn/haar systeem. Regie op de gezamenlijke aanpak en de uitvoering daarvan is hiervoor een vereiste.
2. **Duurzame lange termijn oplossing:** er zal gekozen moeten worden voor een duurzame lange termijn aanpak, gezien de verwevenheid van geweldsproblematiek met andere soorten problemen. Hierbij gaat het niet alleen om de autochtone bewoners, maar ook om de hulpverleners die door de jaren heen te dicht bij het probleem zijn komen te staan met het risico van een onvoldoende professionele afstand tot de problematiek.
3. **Inzetten op preventie en vroegsignalering:** preventie en vroegsignalering is van belang om ervoor te zorgen dat grote incidenten voorkomen worden en risico's op gebruik van geweld en overlast worden verminderd.
4. **Inzicht in omvang en zwaarte problematiek:** in het verlengde van het vorige uitgangspunt ligt (verbeterd) inzicht in de omvang en zwaarte van de problematiek. Wanneer er een duidelijk beeld is van de omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling op de BES-eilanden, kan gericht worden ingezet om problematiek te kunnen voorkomen. Een goede registratie van meldingen is een belangrijke voorwaarde om meer zicht te krijgen op de omvang en zwaarte van de problematiek.
5. **Maak melden zo laagdrempelig mogelijk**: Gelet op de gevoeligheid van het onderwerp is het belangrijk het melden zo laagdrempelig mogelijk te maken en daar waar nodig anonimiteit te waarborgen.
6. **Schaalniveau BES-eilanden:** uit de opdracht van het ministerie van VWS blijkt dat de maatregelen die opgezet moeten worden, van toepassing moeten zijn voor alle drie de eilanden (naast enkele eiland-specifieke maatregelen).
7. **Wettelijke basis:** een wettelijke basis onder de maatregelen is uiteindelijk vereist om een omslag in handelen mogelijk te maken. Door bepaalde feiten wettelijk verplicht te maken (zoals het melden van geweld of kindermishandeling door professionals) en

wettelijke bevoegdheden te regelen (zoals onderzoek doen zonder daar toestemming voor nodig te hebben), kan men zich niet aan de verantwoordelijkheid onttrekken en wordt het mogelijk geweldsituaties onafhankelijk te beoordelen.

3.2 Veilige opvang voor slachtoffers

Tijdens het in kaart brengen van de huidige situatie is geconcludeerd dat veilige opvang voor slachtoffers[2] kan worden ondergebracht bij de aanwezige ketenpartners op de BES eilanden. Wel zal moeten worden geïnvesteerd in een goede aansluiting met de totale keten van huiselijk geweld. De uitvoering kan daarentegen worden ondergebracht bij bestaande organisaties op alle drie de eilanden, uitgangspunten hiervoor zijn;

- Een veilige locatie inrichten en onderhouden, crisisopvang
- Draagt zorg dat er een opvang is die min of meer gelijk is aan de thuissituatie
- Zorgt dat de samenwerking met de hulpverlening optimaal is
- Er wordt gestreefd naar een spoedige terugkeer naar de eigen, thuissituatie
- Opvang wordt gerealiseerd voor alle eilanden van Caribisch Nederland

Bij de verdere uitwerking in scenario's zoals beschreven in de rest van dit hoofdstuk gaan we ervan uit dat veilige opvang wordt gecreëerd binnen de bestaande keten, dit dient in een business case verder te worden uitgewerkt.

3.3 Scenario's

Het moge duidelijk zijn dat een goed functionerende aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling gewenst is op de BES eilanden. Op basis van de gestelde uitgangspunten zijn er een aantal scenario's te definiëren, waarbij de twee genoemde maatregelen (laagdrempelige meldstructuur en permanente voorlichting via massamedia) worden belegd bij verschillende organisaties. De volgende scenario's zijn gedefinieerd waarbij de voor- en nadelen verder worden uitgewerkt:

---

[2] Voor veilige opvang voor slachtoffers van huiselijk geweld, kindermishandeling, seksueel geweld en voor kinderen die in een onveilige thuissituatie verblijven, zijn de volgende taken gedefinieerd:

- Crisisopvang
    - Een veilige locatie inrichten en onderhouden
    - Een locatie inrichten die min of meer gelijk is aan de thuissituatie
- Optimale samenwerking met de hulpverlening
- Streven naar een spoedige terugkeer naar de eigen, thuissituatie
- Beschikbaar voor alle eilanden van Caribisch Nederland

Daarnaast zal goed moeten worden gekeken naar de behoefte van de afzonderlijke eilanden. Saba en St. Eustatius hebben vooral behoefte aan een time out opvang. Daarnaast is het raadzaam samen te werken met Curaçao, Aruba, St. Maarten en Nederland in het realiseren van een crisisopvang voor de BES eilanden. Op deze wijze kan er onderling worden uitgewisseld voor een betere veiligheid. Hierover zullen nadere afspraken worden gemaakt. Uitgangspunt is tevens dat eerst wordt ingezet de dader weg te halen in plaats van moeder en kinderen.

- Scenario 1: Onderbrengen van de maatregelen bij bestaande organisaties op de verschillende eilanden
- Scenario 2: Alle maatregelen en centrale regievoering in één organisatie via een groeimodel

3.3.1 Scenario 1: Onderbrengen maatregelen bij bestaande organisaties

In scenario 1 wordt volledig aangesloten bij de bestaande structuren op de BES-eilanden. Het meldpunt wordt in dit scenario ondergebracht bij Slachtofferhulp, zij registreren en beoordelen de meldingen en zetten de meldingen uit naar andere uitvoerende partijen of pakken de melding zelf op. Wanneer het een multicomplexe casus betreft, wordt deze casus in het bestaande casuïstiekoverleg in het JGCN of (Justitieel Casus Overleg) JCO ingebracht en doorgesproken.

De permanente voorlichting via massamedia wordt belegd bij het CJG, gezien de doelgroep die zij benaderen en het preventieve karakter dat deze organisatie heeft. Zij voeren immers de jeugdgezondheidszorg uit. Slachtofferhulp deelt de inzichten uit de verzameling meldingen met het CJG, zodat het CJG gericht kan inzetten op de juiste voorlichting.

Voordelen scenario 1	Nadelen scenario 1
Niet invasief, snel geregeld	Onafhankelijke regiefunctie ontbreekt, omdat één van de uitvoerende partijen tevens de regie op zich moet pakken.
Aansluiten bij lokale structuren, dus verstoord de onderlinge verhoudingen niet	Het is de vraag of de organisatie Slachtofferhulp tegen de taak is opgewassen, gezien de beperkte en voornamelijk vrijwillige bezetting, die qua omvang en competenties niet goed aansluit bij de gevraagde taak. Van de bestaande organisaties is het wel de meest logische keuze, omdat ze vaak snel ter plaatse zijn bij incidenten.
	Bestaande organisaties worstelen met de complexe problematiek en maken zich (terecht) zorgen over de gevolgen die dit heeft voor hun imago.
	Geen van de genoemde organisaties heeft op dit moment de expertise en mankracht om deze taken direct op zich te nemen. De organisaties zullen daarop aangepast moeten worden. Dit zal tijd kosten en door het ontbreken van regie bestaat het risico dat het moeilijk van de grond komt.
	Bestaande organisaties zijn primair gericht op hulp aan slachtoffers. Voor het slagen van een goede aanpak is 1 gezin 1 plan een belangrijk uitgangspunt hetgeen betekent dat de dader nadrukkelijk betrokken is bij het

	verandertraject. Dit vraagt om een regisserende rol die de bestaande partners in de huidige situatie moeilijk in kunnen vullen.

3.3.2 Scenario 2: Alle maatregelen in één centrale organisatie.

Bij het tweede scenario worden alle twee de maatregelen (meldstructuur en permanente voorlichting) ondergebracht in één centrale organisatie. De meldstructuur kan vergeleken worden met die van de Veilig Thuis organisaties in Nederland. De centrale organisatie registreert de melding, voert eventueel onderzoek uit naar de aard van de melding en laat een behandelplan opstellen en uitvoeren door een juiste mix van uitvoerende partners en het betrokken gezin. De gemaakte afspraken worden door de centrale organisatie gemonitord en bijgesteld wanneer nodig. Er wordt een casusoverleg huiselijk geweld en kindermishandeling opgezet binnen de centrale organisatie, dat onder regie van de centrale organisatie plaatsvindt. Er sluit een medewerker van de centrale organisatie aan bij de bestaande casusoverleggen van het JGCN en JCO, om de overlappen te identificeren en op termijn eventueel casusoverleggen samen te laten vallen.

Naast de meldstructuur vindt vanuit deze centrale organisatie de permanente voorlichting plaats. De gegevens die bij de meldingen worden geregistreerd geven een beeld van de omvang en problematiek op de BES-eilanden. Hiermee kan de centrale organisatie samen met de Openbare Lichamen in een pilot de eerste zaken oppakken. Tevens kan hiermee gerichte permanente voorlichting worden ingezet.

Voordelen scenario 2	Nadelen scenario 2
Regie op een gezamenlijke aanpak is geborgd door een centrale partij aan te wijzen die meldingen registreert, uitzet en afspraken monitort.	Het vergt meer tijd en financiële middelen om een nieuwe organisatie op te zetten dan in de andere scenario's
Informatie die wordt ingewonnen bij het registreren van meldingen, kan direct worden ingezet bij de preventieve communicatie en hoeft daarvoor geen organisatiegrenzen over	Een nieuwe centrale organisatie kan bedreigend overkomen richting de bestaande lokale partijen als het gaat om het verdelen van werkzaamheden
Door de maatregelen rondom de laagdrempelige meldstructuur en de permanente voorlichting binnen een centrale organisatie te positioneren, ontstaat er voldoende body om kennis en expertise te ontwikkelen en in te zetten op de BES-eilanden	Een nieuwe centrale organisatie zal tijd nodig hebben om het vertrouwen te winnen bij de lokale bevolking en professionals. De laagdrempele meldstructuur is daarmee niet op korte termijn gerealiseerd
Het personeel kan in dit scenario flexibeler worden ingezet. Verhogen van het personele volume draagt bij aan een beter gegarandeerde basisbezetting.	
Er wordt gewerkt vanuit één centrale missie en visie. Het personeel is over de gehele linie	

meegenomen in het trainingsprogramma en werkt conform dezelfde gemeenschappelijke afspraken en procedures.	
Eén centrale directie maakt afspraken met lokale besturen en rijksoverheid.	

4 Afweging

In dit hoofdstuk wordt uitgewerkt wat nodig is om scenario 1 respectievelijk 2 te realiseren.

4.1 Wat is nodig om scenario 1 te realiseren?

De lokale uitvoerende partijen beschikken op dit moment niet over de capaciteit en de competentieniveaus om invulling te geven aan de gevraagde functionaliteiten. Om de genoemde maatregelen goed in te voeren is er daarom allereerst een kwaliteitsslag nodig bij de partijen die de meldstructuur en de permanente voorlichting gaan uitvoeren. Daarnaast moet er voldoende aandacht worden besteed aan de onderlinge samenwerking van de ketenpartners. Er vindt op dit moment slechts minimale samenwerking plaats bij de schakel 'signaleren en melden'. Het implementeren van een meldstructuur bij een van de lokale partijen moet dit ondervangen. Voorwaarde hiervoor is wel dat de andere partijen deze nieuwe rol erkennen en vertrouwen op het beoordelingsvermogen van de partij die deze uitvoert. Het uitbreiden van de expertise binnen deze partij is dan ook van groot belang.

Het scenario zou er dan als volgt uit zien:

MELDSTRUCTUUR

In dit scenario zou de meldstructuur worden belegd bij een lokale, uitvoerende partij. Het beleggen van deze structuur heeft tot risico dat onafhankelijke regie in het geding komt doordat de partij dan zowel de meldingen binnenkrijgt, beoordeelt als doorzet naar een uitvoerende partij (waarbij zij zelf ook een uitvoerende partij zijn).
Om dit scenario te verwerkelijken dient de lokale uitvoerende partij voorzien te worden van voldoende mankracht om de taak op te nemen. Daarbij komt dat er in de huidige situatie de expertise ontbreekt bij de lokale organisaties om deze taak direct op zich te nemen. Deze zal in dit scenario versterkt moeten worden om een juiste beoordeling en doorzetting naar een uitvoerende partij te bereiken. Er zal worden gekeken of de huidige vrijwilligers over voldoende expertise beschikken om een rol te spelen in het bemannen van de meldstructuur.
Daarnaast zal de mate van professionaliteit binnen alle lagen van de organisatie moeten worden bevorderd om haar voor te bereiden op een uitbreiding, een regietaak jegens de ketenpartners en een rol als belangenbehartiger en discussiepartner richting het eilandbestuur en het zorgverzekeringskantoor.
Het beleggen van de meldstructuur bij een lokale organisatie zou ook betekenen dat de huidige samenwerking tussen de ketenpartners verbeterd moet worden. Bij gebrek aan een centrale organisatie wordt de regie neergelegd bij een lokale partij. Deze partij zal worden ondersteund in het ontwikkelen van een overkoepelende visie.
De lokale partij waarbij de meldstructuur wordt belegd dient tevens uitgerust te zijn met de expertise om complexe, multidimensionale, problematiek te herkennen en de partijen die de casus gezamenlijk aanpakken aan elkaar te verbinden.

PERMANENTE VOORLICHTING

Permanente voorlichting via massamedia zal worden uitgevoerd door het CJG. Omdat de meldstructuur, die bij een andere partij zal worden belegd, voor een deel richting geeft aan de inhoud en wijze van voorlichting zal worden ingezet op een nauwe samenwerking tussen het CJG en de partij die de meldstructuur organiseert (waarschijnlijk Slachtofferhulp). Wegens een

gebrek aan arbeidskrachten binnen de keten zal ook het CJG moeten groeien om deze nieuwe taak te kunnen uitvoeren.

BEDRIJFSVOERING

Het huidige bestel op de BES eilanden wordt zoveel mogelijk intact gelaten. Waar hiaten in de samenwerking bestaan is het de verantwoordelijkheid van de betrokken organisaties om deze opnieuw te organiseren. Zij zullen hierin extern worden ondersteund. In deze situatie wordt doorlopend en in overleg met de andere partijen door de afzonderlijke partijen beoordeeld of zij voldoen aan de punten die in paragraaf 3.1 worden beschreven. Om binnen een casus tot een gezamenlijke aanpak te komen wordt er vanuit een van de betrokken partijen een casusregisseur benoemd die waakt over het geheel van de zorg die binnen de casus geboden wordt. De partijen benoemen medewerkers die zij hiervoor geschikt achten, deze worden vervolgens opgeleid om deze rol op een deskundige manier in te vullen.

Het bovenstaande scenario zal worden gerealiseerd middels een tweetal fases:

1) Probleemstelling en inventarisatie
2) Implementatie en evaluatie

PROBLEEMSTELLING EN INVENTARISATIE

Dit scenario gaat ervan uit dat de maatregelen ingevoerd worden gebruikmakend van de huidige lokale partijen. Het is daarom belangrijk dat de keuze voor een partij die de meldstructuur op zich neemt breed gedeeld wordt onder de stakeholders. In deze fase wordt gezocht naar een gedeeld urgentiebesef en worden mogelijke aantastingen van onafhankelijkheid bij de betrokken partijen expliciet gemaakt en waar mogelijk weggenomen. Wanneer een partij (waarschijnlijk Slachtofferhulp) bereid is gevonden de meldstructuur op zich te nemen en deze gesteund wordt door de stakeholders zullen de partijen in overleg gaan over de wenselijke samenwerking. Het resultaat hiervan moet leiden tot een model waar alle partijen achter staan en dat in staat is de uitdagingen beschreven in hoofdstuk 3 het hoofd te bieden. De uitdaging in deze fase is om de partijen betrokken te houden bij het proces en om transparante samenwerking te creëren waar deze niet of nauwelijks aanwezig is.

IMPLEMENTATIEEN EVALUATIE

In deze fase worden de plannen die door de stakeholders goedgekeurd zijn uitgevoerd. De meeste aandacht zal uitgaan naar de implementatie van de meldstructuur en het organiseren van samenwerking rond complexe problemen waarbij meerdere partijen betrokken zijn. Evaluatie vindt plaats binnen het casussenoverleg waar ook de samenwerking tussen de ketenpartners tegen het licht wordt gehouden.

Op basis van de huidige situatie lijkt het onverstandig voor dit scenario te kiezen. De huidige gebrekkige samenwerking tussen ketenpartners en het gebrek aan zowel arbeidskrachten als expertise, alsmede de nadelen genoemd in paragraaf 3.3.1 geven een beeld van versnippering. Het bundelen van krachten en kennis aanwezig op de eilanden met een organisatie met een duidelijke regisserende rol zoals geschetst in het tweede scenario biedt naar ons inzicht een aantrekkelijker alternatief.

4.2 Wat is nodig om scenario 2 te realiseren?

4.2.1 Eindplaatje

We beschrijven hier de situatie hoe de uitwerking van scenario 2 er uiteindelijk uit zou kunnen zien. Dit eindplaatje kan middels een groeiscenario worden gerealiseerd zoals beschreven in de volgende paragraaf.

MELDSTRUCTUUR

In dit scenario wordt de meldstructuur in een centrale organisatie gepositioneerd. Hiermee wordt een onafhankelijke positie gecreëerd ten opzichte van de andere lokale, uitvoerende partijen.
Daardoor kan deze centrale organisatie tevens de regie voeren op de gezamenlijke aanpak. Deze onafhankelijke positie maakt de regie op de aanpak mogelijk, omdat men objectief naar de situatie kan kijken en niet gehinderd wordt door verstrengelde belangen.

PERMANENTE VOORLICHTING

Het beleggen van de permanente voorlichting in de centrale organisatie werkt versterkend voor het verbeteren van de gezamenlijke aanpak van geweld. Om permanente voorlichting uit te kunnen voeren is informatie en inzicht in de problematiek benodigd. Het registreren van de meldingen draagt bij aan dit inzicht en is voedend voor de inhoud en wijze van preventieve communicatie. Dezelfde informatie kan weer gebruikt worden om de aanpak (waaronder de meldstructuur) verder te versterken en te verbeteren. Door zowel de meldstructuur, de opvang (georganiseerd bij lokale aanbieders) alsmede de permanente voorlichting in de centrale organisatie te positioneren, wordt dus een soort leercirkel op gang gebracht die blijvend bijdraagt aan de verbetering van de aanpak.

PREVENTIE- EN INTERVENTIETEAM

Mede door het ontbreken van voldoende zorgaanbod is het noodzakelijk om een preventie- en interventieteam in te zetten die verder gaat dan alleen het uitvoeren van regie. Middels dit team wordt tevens invulling gegeven aan zorgaanbod voor Licht verstandelijk gehandicapten / personen met een beperking, algemeen maatschappelijk werk en relatie- gezinstherapie. Met de komst van dit preventie- en interventieteam worden lacunes in de hulpverleningsketen definitief opgevuld[3]. Wanneer –in tegenstelling tot de bevindingen tot nu toe - mocht blijken dat genoemde lacunes door lokale partijen kunnen worden ingevuld, moet hier zeker naar gekeken worden. Dit staat nog los van de wijze waarop de financiering van deze hulpverlening het beste ingeregeld kan worden.

BEDRIJFSVOERING

Het alles in één organiseren voorkomt de fragmentatie van meerdere kleinere organisaties op het eiland en maakt deze organisatie flexibeler waar het gaat om bedrijfsvoering en personele inzet. Tevens wordt er in dit scenario gewerkt conform één gemeenschappelijk urgentiebesef. Scholing en training wordt centraal georganiseerd.

[3] De behoefte aan deze expertise is ook aanwezig bij JGCN en zal dus in gezamenlijkheid vorm gegeven kunnen worden.

4.3 Groeimodel scenario 2

Het is belangrijk om een groeimodel te hebben, zodat aan de ene kant kan worden opgebouwd, aan de andere kant voldoende momenten gecreëerd worden om te evalueren, bij te stellen in overleg met het de Openbare Lichamen en de keten. Onderstaand is een eerste schets van hoe dat zou kunnen;
Bovenstaande eindplaatje zal worden gerealiseerd middels een drietal fases:

1) Fase opbouw
2) Fase noodzaak
3) Fase gewenst

FASE OPBOUW

Tijdens deze fase wordt de organisatie die nodig is om scenario 2 te realiseren geïmplementeerd. Het resultaat van deze fase bestaat uit een pilot waarin de eerste zaken worden opgepakt, hiermee kan tevens worden aangetoond dat de organisatie klaar is voor fase 2. De doorlooptijd van deze fase bedraagt 1 jaar. In hoofdstuk 7 (implementatie) is deze fase uitgebreid omschreven.

FASE NOODZAAK

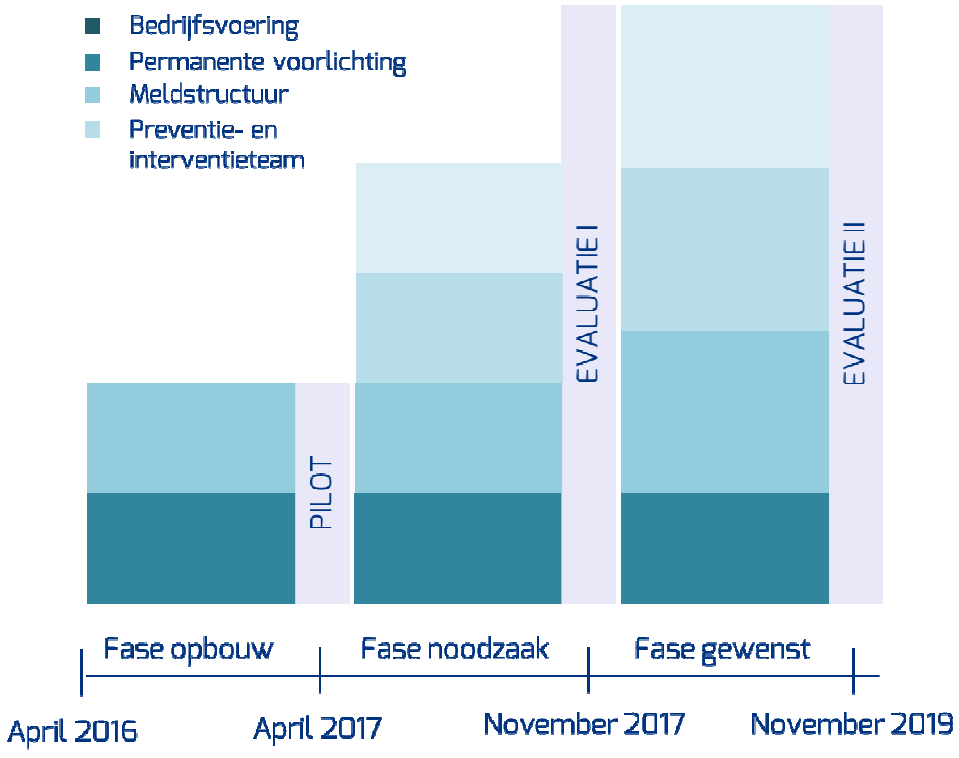
In deze fase worden alle gewenste maatregelen volledig uitgevoerd voor een beperkte hoeveelheid casussen. Met andere woorden; tijdens deze fase is er een meldstructuur, vindt er permanente voorlichting plaats en is er inzet van het preventie- en interventieteam. In deze fase wordt vooral gewerkt met casussen die voldoen aan 'code Oranje en Rood[4]' De doorlooptijd van deze fase is 1,5 jaar.
Aan het einde van deze fase vindt een eerste evaluatie plaats samen met de ketenpartners, de bestuurders van de eilanden en het zorgverzekeringskantoor. Middels deze evaluatie wordt bezien wat de gewenste inzet van de maatregelen moet zijn op de BES eilanden. Er wordt antwoord gegeven op de vraag welke omvang en intensiteit van maatregelen gewenst is als niet alleen de 'code oranje en rood' casussen worden opgepakt.

FASE GEWENST

Op basis van de uitkomst van de evaluatie van 'fase noodzaak' wordt de organisatie al dan niet uitgebreid om te voldoen aan de behoefte van ketenpartners, bestuurders en het zorgverzekeringskantoor. De doorlooptijd van deze fase is 2 jaar. Ook deze fase wordt afgesloten met een evaluatie met dezelfde actoren als bij de eerste evaluatie. In deze evaluatie wordt bezien in hoeverre hulpverleningstaken kunnen worden ondergebracht bij ketenpartners met uitzondering van de regisserende taken.

Onderstaande afbeelding geeft een overzicht van de verschillende fases.

[4] De exacte definitie van 'code oranje en rood' zal tijdens de implementatie worden gedefinieerd.

4.4 Ontbrekende wetgeving

Voor bovenstaande fasering zal VWS moeten aangeven welk wettelijk kader nodig en gewenst om de activiteiten uit te kunnen voeren. Het betreft hier voornamelijk het wetgevend kader rond de meldstructuur.

4.5 Samenwerking met kindertelefoon Aruba

Met ruim 16 jaar ervaring lijkt de kindertelefoon een professionele organisatie waarbij het de moeite waard is een nauwe samenwerking verder te exploreren. Kindertelefoon Aruba heeft zich bereid verklaart om Veilig Thuis Caribisch Nederland verregaand te ondersteunen bij het opzetten van een kindertelefoon op de eilanden van Caribisch Nederland. Advies is om dit verder vorm te geven en op te nemen in de Veilig Thuis Caribisch Nederland organisatie.

5 Opzet Organisatie (WAT)

Op basis van de bevindingen van de bestaande situatie, gelet op het werk wat nog moet gebeuren, is het voorstel om een overgangssituatie te creëren, waarbij voor bijvoorbeeld vijf jaar de regie bij VWS wordt gelegd, om toe te werken naar onderbrenging bij de Openbare Lichamen van de eilanden zelf. Daarbij is het van belang om een eenduidige aanpak neer te zetten en te borgen wat garant staat voor de gevraagde duurzaamheid.
In dit hoofdstuk wordt de opzet van de centrale organisatie volgens scenario 2 uitgewerkt. Er wordt ingegaan op de missie en visie, de uitgangspunten voor de organisatie en de afbakening in termen van doelgroepen en taken/processen.

De centrale organisatie die op de BES-eilanden wordt opgezet, heeft vele overeenkomsten met de Veilig Thuis organisaties in Nederland. Daarom zal in dit verdere document worden gesproken over Veilig Thuis Caribisch Nederland. Dit betekent echter niet dat de werkwijze van de Veilig Thuis organisaties in Nederland één op één gekopieerd kan worden naar Veilig Thuis Caribisch Nederland, de organisatie zal zodanig ingericht moeten worden dat er wordt aangesloten op de lokale eilandelijke situatie.

5.1 Visie en missie

Veilig Thuis Caribisch Nederland is het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling. Dit is een eigenstandige organisatie waar slachtoffers, daders en omstanders terecht kunnen voor deskundig hulp en advies. Veilig Thuis Caribisch Nederland is er voor iedereen, jong en oud, die te maken heeft met huiselijk geweld of kindermishandeling en of seksueel geweld. Veilig Thuis Caribisch Nederland geeft advies en biedt ondersteuning, ook aan professionals. Veilig Thuis Caribisch Nederland biedt de helpende hand, doorbreekt onveilige situaties en zet mensen in beweging. Veilig Thuis Caribisch Nederland biedt perspectief op een betere situatie waardoor mensen weer toekomst hebben. Mét of zonder elkaar.

5.1.1 Visie

De visie van Veilig Thuis Caribisch Nederland is dat alle burgers, volwassenen, kinderen, jongeren en ouderen het recht hebben in veiligheid te kunnen leven en opgroeien. Veilig Thuis Caribisch Nederland zet in op het duurzaam borgen en stimuleren van een gezonde en veilige leefomgeving voor alle betrokkenen.
Veilig Thuis BES richt zich specifiek op de onderstaande doelgroep:

“Daders en slachtoffers van huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel geweld, inclusief het omringende gezin. Geweld in huiselijke kring komt in alle leeftijdscategorieën en sociale klassen voor, waaronder partnergeweld, kindermishandeling, verwaarlozing, ouderenmishandeling, en huwelijksdwang.”

5.1.2 Missie

In de missie van Veilig Thuis Caribisch Nederland staan de identiteit, de waarden, ambities en het bestaansrecht van de organisatie centraal. Het gaat daarbij om de kernwaarden Slagvaardig, Systeemgericht, Deskundig en Transparant en steeds werkend vanuit de culturele waarden en normen van de eilandbevolking.

5.2 Uitgangspunten

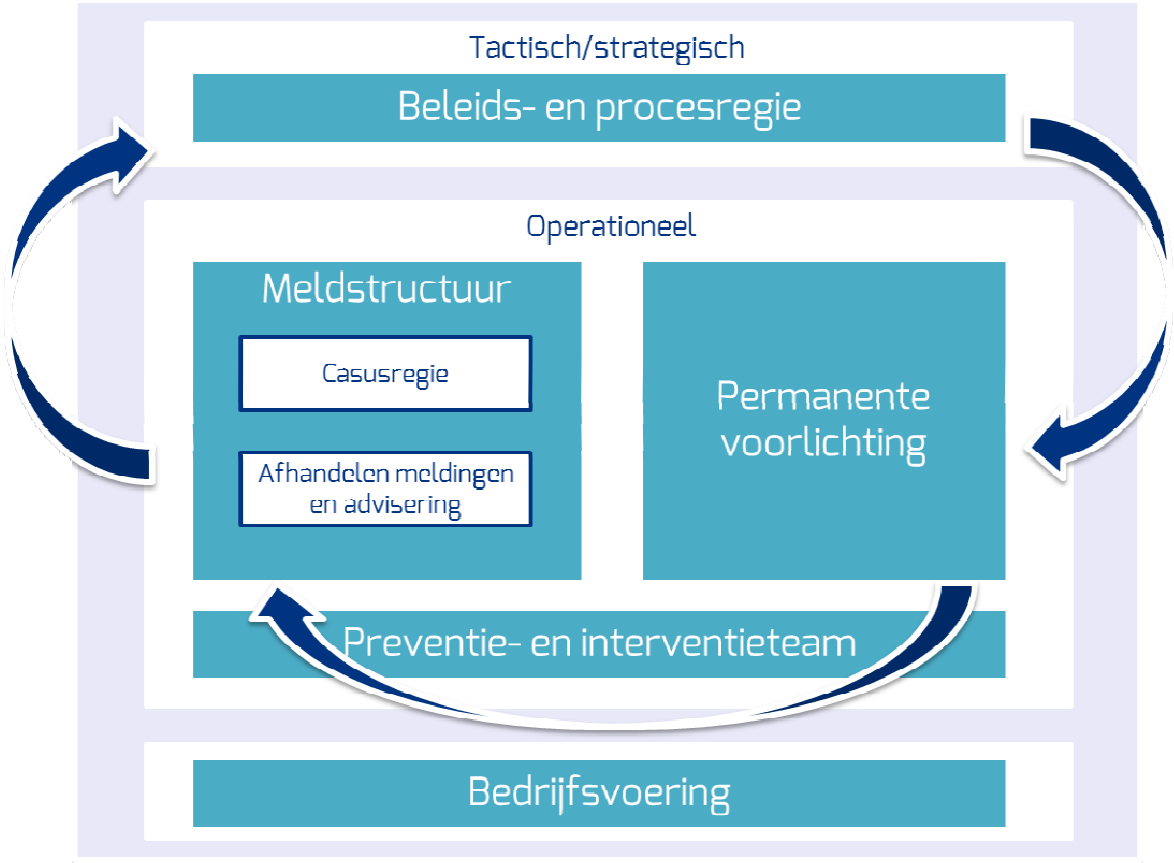
Het opzetten van eigenstandige organisatie Veilig Thuis Caribisch Nederland, moet leiden tot een duurzame verbetering van de aanpak van huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel geweld, zorgwekkende situaties en overlast. Hiermee zal tevens een belangrijke bijdrage worden geleverd aan het verbeteren van de rechten van het Kind. Hetgeen voor de Openbare Lichamen, alsmede de Rijksoverheid een belangrijke taakstelling is geworden na het verschijnen van het VN rapport.

Er zijn tien uitgangspunten die de basis vormen voor de visie van Veilig Thuis Caribisch Nederland:

1. **Veiligheid staat voorop:** Het veiligheidsaspect komt in de aanpak van huiselijk geweld, kindermishandeling, zorg en overlast nadrukkelijk naar voren.
2. **Deskundige taxatie/beoordeling:** De ernst van de situatie en de veiligheidsdreiging voor de betrokkenen vereist een gedegen taxatie.
3. **Duidelijkheid bieden over casus- en procesregie en werken volgens 1 gezin, 1 plan, 1 regisseur**: Regievoering is nodig voor het maken van sluitende afspraken voor een geïntegreerde aanpak, waarbij de continuïteit van zorg voorop staat.
4. **Versterken van eigen kracht, sociale omgeving en netwerk:** Het betrekken van de lokale sociale netwerken en het stimuleren van de eigen mogelijkheden betekent een effectievere aanpak en een grotere kans op verduurzaming van een veilige leefomgeving.
5. **Passende (systeem-)interventie en direct inzetbaar**: Het direct inzetten van passende hulpverlening, gericht op alle leden van het systeem, met aandacht voor alle leefgebieden en onderlinge relaties.
6. **Belang van het kind staat voorop**: De veiligheid van kinderen en het veiligstellen van hun ontwikkelingsmogelijkheden staat voorop. Zij zijn de meest kwetsbare groep, het meest maakbaar en kunnen er voor zorgen dat het onderwerp beter bespreekbaar is in latere generaties.
7. **Bevorderen van het laagdrempelig bespreken van vermoedens (burgers en professionals):** Zowel burgers als professionals moeten de mogelijkheid hebben hun zorgen te bespreken met een professional die gespecialiseerd is rondom kindermishandeling, huiselijk geweld en zorg en overlast.
8. **Vroegsignalering en preventie:** Vroegsignalering en preventie is van belang om ervoor te zorgen dat grote incidenten worden voorkomen en risico's op gebruik van geweld en overlast worden verminderd.
9. **Gericht op samenwerking:** Veilig Thuis Caribisch Nederland is in haar uitvoering primair gericht en afhankelijk van samenwerking met het lokale veld.
10. **Praten mét en niet over elkaar:** Transparantie naar elkaar, tussen hulpverleners onderling en jegens de leden van het gezin/het systeem is een belangrijk element van Veilig Thuis.

5.3 Taken voor een Veilig Thuis Caribisch Nederland

In onderstaande afbeelding wordt grafisch weergegeven wat de taken van Veilig Thuis Caribisch Nederland zijn.

Zoals in de afbeelding wordt geïllustreerd, maken de taken rondom de meldstructuur, preventie en interventieteam en permanente voorlichting deel uit van de primaire, operationele taken van Veilig Thuis Caribisch Nederland. Daarnaast voert Veilig Thuis Caribisch Nederland beleids- en procesregie op het tactisch/strategische niveau. Er is sprake van een zogenaamde leercirkel, waarbij de informatie die verkregen wordt uit de registratie van meldingen, input vormt voor beleids- en procesregie. De gevormde inzichten geven weer input voor de inhoud en wijze van permanente voorlichting onder de lokale bevolking. Ten slotte leidt de permanente voorlichting tot grotere meldingsbereidheid en geven de gevormde inzichten een sturingsmiddel om de kwaliteit van de gezamenlijke aanpak en processen te verbeteren. In de onderstaande paragrafen wordt een korte beschrijving gegeven van de taken.

5.3.1 Meldstructuur

Onderdeel van de meldstructuur is het afhandelen van meldingen en geven van adviezen met betrekking tot huiselijk geweld, seksueel geweld en kindermishandeling. Het afhandelen van meldingen en geven van adviezen is ook voor de Nederlandse Veilig Thuis organisaties één van

de kerntaken volgens de Wmo 2015. Hoewel de Wmo 2015 in Caribisch Nederland niet van toepassing is zijn de taken van een VT in Caribisch Nederland, zoals in de huidige opdracht van VWS gewenst, daaraan grotendeels gelijk;

a. het fungeren als meldpunt voor gevallen of vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling;
b. het naar aanleiding van een melding van huiselijk geweld of kindermishandeling of een vermoeden daarvan, onderzoeken of daarvan daadwerkelijk sprake is;
c. het beoordelen van de vraag of en zo ja tot welke stappen de melding van huiselijk geweld of kindermishandeling of een vermoeden daarvan aanleiding geeft;
d. het in kennis stellen van een instantie die passende professionele hulp kan verlenen bij huiselijk geweld of kindermishandeling, van een melding van huiselijk geweld of kindermishandeling of een vermoeden daarvan, indien het belang van de betrokkene dan wel de ernst van de situatie waarop de melding betrekking heeft daartoe aanleiding geeft;
e. het in kennis stellen van de politie of de voogdijraad van een melding van huiselijk geweld of kindermishandeling of een vermoeden daarvan, indien het belang van de betrokkene dan wel de ernst van de situatie waarop de melding betrekking heeft daartoe aanleiding geeft;
f. indien Veilig Thuis Caribisch Nederland een verzoek tot onderzoek bij de voogdijraad doet, het in kennis stellen daarvan van het openbaar lichaam, en
g. het op de hoogte stellen van degene die een melding heeft gedaan, van de stappen die naar aanleiding van de melding zijn ondernomen.

Naast de bovengenoemde taken wil Veilig Thuis Caribisch Nederland een stapje verder gaan en de regie op meldingen en adviezen oppakken door middel van het uitvoeren van casusregie. Dit betekent dat van alle meldingen en adviezen die worden afgehandeld, in samenwerking met de uitvoerende partijen een behandelplan wordt opgesteld, afspraken over de uitvoering worden gemaakt, waarna Veilig Thuis Caribisch Nederland de monitoring van deze afspraken op zich neemt. Periodiek wordt door Veilig Thuis Caribisch Nederland geïnventariseerd of de uitvoering volgens plan verloopt en of de doelstellingen daadwerkelijk worden bereikt. Eventueel wordt het plan bijgesteld en worden partijen bijgestuurd in de uitvoering.

5.3.2 Beleids- en procesregie

Op basis van de registraties van meldingen, worden inzichten verkregen met betrekking tot de omvang en inhoud van de problematiek op de BES-eilanden. Deze informatie geeft input om het beleid verder aan te scherpen en de samenwerking tussen partners te verbeteren. Hiermee stijgt Veilig Thuis Caribisch Nederland net even boven de materie uit, waardoor regie op samenwerking in de keten mogelijk wordt gemaakt en de energie daar wordt ingezet waar nodig.

5.3.3 Permanente voorlichting

Eén van de belangrijke taken van Veilig Thuis Caribisch Nederland is het uitvoeren van permanente voorlichting gericht op bewustwording bij het algemene publiek en de specifieke risicogroepen. De verzamelde informatie en inzichten op basis van de registratie van meldingen geeft de nodige input voor de inhoud en wijze van voorlichting. Er zijn een aantal

succesvoorwaarden te benoemen als het gaat om een effectieve voorlichtingscampagne en andere communicatieactiviteiten:

- Begrijpen status en bestaande plannen/activiteiten
- Evalueren effectiviteit en kosten van diverse media en lokale partners
- Organisatie van de uitvoering van een meerjarige voorlichtingscampagne (aanbesteding boodschap bepaling, vormgeving, video-grafische vormgeving en uitzending/publicatie)
- Organisatie van de besteding van middelen/administratie van de voorlichtingscampagne en andere communicatieactiviteiten

Naast de voorlichting onder de bevolking, valt er onder permanente voorlichting ook te denken aan de deskundigheidsbevordering bij professionals. Dit betreft het doorgeven van kennis, deskundigheid en vaardigheden over het signaleren, bespreekbaar maken van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Veilig Thuis Caribisch Nederland beschikt over veel kennis door enerzijds gekwalificeerd personeel, anderzijds door de samenwerking binnen de BES en het lokaal netwerk Bonaire, Saba en Sint Eustatius.
Veilig Thuis Caribisch Nederland zal (mede op basis van bestaand materiaal) een programma voor voorlichting en deskundigheidsbevordering moeten ontwikkelen. Binnen dit programma wordt bepaald wat centraal vanuit Veilig Thuis Caribisch Nederland aangeboden zal worden en hoe er lokaal aangesloten wordt op maatschappelijke behoeften en vragen, die per eiland ook verschillend kunnen zijn. Hiervoor zal intensief worden samengewerkt met de openbare lichamen.

5.3.4 Preventie- en interventieteam

Zoals in hoofdstuk 2 aangegeven ontbreekt het op onderdelen aan zorg op de BES eilanden. Daardoor dreigen casussen tussen wal en schip te vallen. Om voorlopig invulling te geven aan deze zorg wordt een preventie- en interventieteam ondergebracht in de VTCN organisatie. Dit team kan buiten de bestaande structuren zorgen voor een gerichte aanpak. Tevens kan dit team invulling geven aan de ontbrekende zorg zijnde Algemeen Maatschappelijk werk, zorg voor LVG/ LVB en relatie- en gezinstherapie. In een latere fase kan deze hulpverlening naar behoefte worden uitgefaseerd naar de bestaande hulpverleningsorganisaties of daar waar nodig naar de Openbare Lichamen.

5.3.5 Bedrijfsvoering

Met bedrijfsvoering doelen we op de PIOFACH taken (personeel, informatisering, organisatie, facilitair, automatisering, communicatie en huisvesting).

6 Inrichting Organisatie (HOE)

In dit hoofdstuk wordt de inrichting van Veilig Thuis Caribisch Nederland beschreven. Waar het in hoofdstuk 5 vooral over de doelstellingen en afbakening van taken (het WAT) ging, gaat het in dit hoofdstuk vooral over de wijze van werken (het HOE). Voor deze uitwerking geldt dat 2016 moet worden gezien als het jaar van inrichting, waarbij de werkwijze en organisatie daadwerkelijk worden ingericht. Toch willen we een doorkijkje geven naar hoe de inrichting eruit zou kunnen zien en welke capaciteit en financiële middelen daarbij benodigd zijn. Daarom bevat dit hoofdstuk een grove beschrijving van de inrichting van de organisatie, die in 2016 verder zal worden uitgewerkt.

6.1 Processen

In hoofdstuk 5 is in de omschrijving van de taken al een voorschot genomen op de processen die zich binnen Veilig Thuis Caribisch Nederland afspelen, namelijk:

- Afhandelen van meldingen en geven van adviezen;
- Uitvoeren casusregie;
- Uitvoeren beleids- en procesregie;
- Preventie- en interventieteam
- Uitvoeren permanente voorlichting.

Deze processen zullen verder in detail moeten worden uitgewerkt. Hiervoor geldt dat processen zoals ze in de Nederlandse Veilig Thuis organisaties gelden wel input kunnen vormen, maar niet één op één overgenomen kunnen worden op de BES-eilanden. Daarbij kunnen ook de BES-eilanden niet als een geheel worden beschouwd maar moet worden gekeken naar de specifieke situatie van ieder eiland afzonderlijk. Er moet vooral aangesloten worden op de lokale situatie en behoeften, zodat een werkbare en doeltreffende werkwijze wordt neergezet. Bij het uitwerken en inrichten van deze processen zal er ook intensief worden samengewerkt en afgestemd met de verschillende eilanden.

Belangrijk is om in de uitwerking van de processen de betrokken partijen mee te nemen en de juiste verbindingen in de processen te leggen. Vragen als ‘wie is bij welke stap betrokken?’ en ‘welke informatie wordt met wie gedeeld?’ moeten worden beantwoord om een goede gezamenlijke werkwijze neer te zetten.

6.2 Organisatie

De hierboven benoemde processen moeten worden ondergebracht in een organisatie. Gegeven de omvang van deze processen en het voorgestelde groeimodel is het niet vanzelfsprekend om hier een aparte rechtspersoon voor in het leven te roepen. De processen kunnen worden ondergebracht bij een bestaande organisatie. Dit zou het Openbaar Lichaam of Jeugd en Gezinsvoogdij Caribisch Nederland (JGCN) kunnen zijn. Dat levert drie opties op:

- Een zelfstandige organisatie voor de VTCN processen
- VTCN processen onderbrengen bij het Openbaar Lichaam
- VTCN processen onderbrengen bij JGCN

Naast het organisatievraagstuk is ook het regievraagstuk van belang. Wie is regisseur van de bovenstaande processen? Dit kan het Openbaar Lichaam of het ministerie van VWS zijn. Tenslotte is de standplaats nog van belang. Het ligt voor de hand om deze in Bonaire te

vestigen. Hierover zal echter wel afstemming plaats moeten vinden met de andere afdelingen. Een en ander kan worden samengevat in de onderstaande tabel:

Organisatie	Regie bij VWS	Regie bij Openbaar Lichaam
VTCN in Openbaar Lichaam	1	2
VTCN in JGCN	3	4
VTCN zelfstandig	5	6

Optie 4 is niet gewenst omdat er spanning komt tussen de organisatorische aansturing van en verbinding met JGCN en VWS enerzijds en met regievoering door het Openbaar Lichaam anderzijds. Datzelfde geldt in omgekeerde zin voor optie 1. Daarmee blijven er vier reele opties over.

Optie	Voordelen	Nadelen
2	Schaalvoordelen bestaande organisatie en VTCN m.b.t. bedrijfsvoering	Aparte 'eend in de bijt' Afhankelijkheidsrelatie
3	Schaalvoordelen bestaande organisatie en VTCN m.b.t. bedrijfsvoering Logisch onderdeel van organisatie door overlap kennisgebieden en dienstverlening	Afhankelijkheidsrelatie
5	Onafhankelijk	Schaalnadelen bij inrichting bedrijfsvoering
6	Onafhankelijk	Schaalnadelen bij inrichting bedrijfsvoering

Bovenstaande voor- en nadelen overziend adviseren wij optie 3; onderbrengen van de VTCN processen bij JGCN waarbij de regie wordt gevoerd door het ministerie van VWS met als voordeel:

- De ontbrekende zorg die wordt ondergebracht in een preventie- en interventieteam is tevens de zorg die de JGCN organisatie kan versterken en die nu ontbreekt.
- JGCN loopt het minste risico op imagoschade, zij behandelen nu immers al de 'gevoelige' dossiers.
- JGCN heeft nu al directe banden met het ministerie van VWS én V&J die samen een grote rol spelen bij de problematiek rond huiselijk geweld en kindermishandeling.
- Door aan te sluiten bij de bedrijfsvoering van JGCN ontstaan reeds aan de voorkant schaalvoordelen en wordt kwetsbaarheid van functies verminderd.
- Om de centrale regie over alle drie de eilanden zo goed mogelijk te borgen ligt het voor de hand om in eerste aanleg te kiezen voor regie vanuit de centrale rijksoverheid, JGCN maakt hier deel van uit en is op alle drie de eilanden vertegenwoordigd.
- Omdat er gewerkt wordt volgens een groeimodel kan uit de eerste of tweede evaluatie altijd nog worden overwogen om VTCN zelfstandig te organiseren.

Kortom er het gaat om een optie die zowel positief uitpakt voor VTCN als voor JGCN. Wij kunnen ons tevens goed voorstellen dat dit alleen geldt voor de eerste periodie waarop het groeimodel van toepassing is. Bij evaluatiefase II kan worden bezien in hoeverre een van de

andere opties beter aansluit bij de toekomst van VTCN. Bij het uitwerken en inrichten van deze processen zal er ook intensief worden samengewerkt en afgestemd met de verschillende eilanden.

6.3 ICT

Om de verschillende taken en processen te ondersteunen, is een applicatie nodig. De applicatie heeft als uitgangspunt dat deze BES-breed wordt ingevoerd, voorziet in een eenvoudige en gestructureerde vastlegging van de meldingen. Tevens faciliteert de applicatie o.a. bij de triage bepaling, vastlegging van het Plan van Aanpak en het monitoren van de wettelijke termijnen. Tenslotte zal de applicatie indicatoren rapporteren op basis waarvan beleid kan worden bepaald en de effectiviteit van de ingezette middelen kan worden beoordeeld. Om de project risico's laag te houden zal de applicatie vooralsnog geen koppelingen bevatten met ketenpartners. Enerzijds wordt hiermee een complexe discussie rondom de privacywetgeving voorkomen, anderzijds wordt hiermee de technische complexiteit lager en daardoor beter in te schatten en te managen. In de bijlage is de aanzet voor een ICT-plan opgenomen. CBS BES wil graag meewerken aan het verzamelen van de opgeslagen gegevens en het maken van de analyses. Er is afgesproken CBS ook aan de voorkant te betrekken bij het inrichten van de parameters. Ook de parameters voor registratie inzake Kinderrechten zal samen met CBS worden opgesteld.

6.4 Personeel & Organisatie

Door het ontbreken van kwantitatieve gegevens over de omvang van huiselijk geweld en kindermishandeling en door de onzekerheid of en hoeveel men bereid is te gaan melden is het niet goed mogelijk een personeelsformatie vast te stellen op basis van te verwachten meldingen. De organisatie zal altijd een beperkte omvang hebben. Medewerkers moeten verschillende rollen kunnen invullen en voor elkaar kunnen waarnemen.

Zeker in het eerste jaar zal er heel veel energie gestoken moeten worden in opleiding, communicatie en samenwerking met ketenpartners. Te verwachten is dat er enig verloop zal zijn van personeel. Dat mag niet gelijk het hele project op losse schroeven zetten.

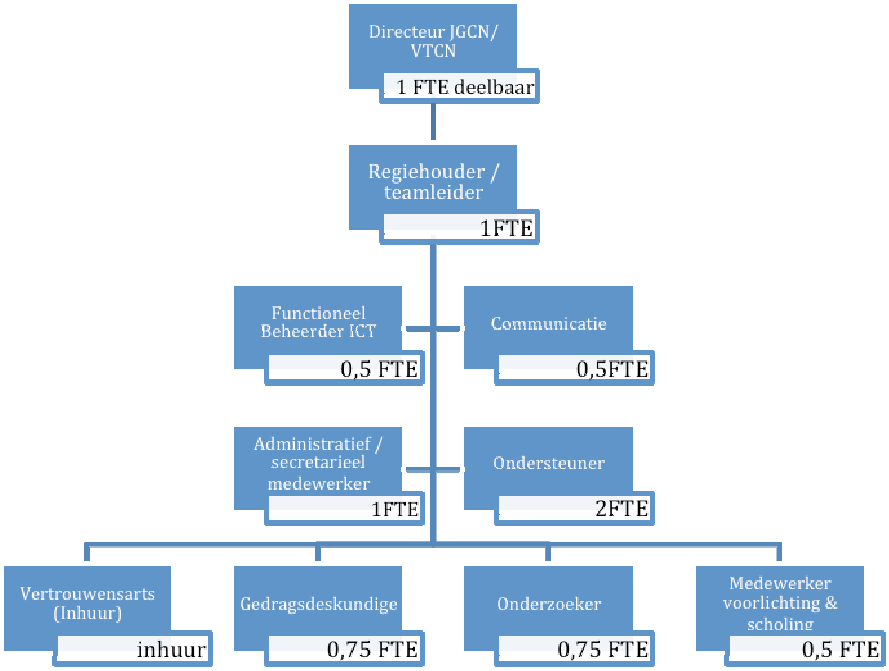
Het ligt voor de hand om op Saba en Sint Eustatius een of twee medewerkers VT per eiland onder te brengen bij (eventueel) Jeugdzorg/ CJG. Conform het groeimodel kan dit later op basis van behoefte worden uitgebreid. Indien nodig bij grotere calamiteiten zal het onderzoeksteam vanuit Bonaire worden ingevlogen.

Voor het invullen van de benodigde functies is er advies ingewonnen bij de adj. Directeur van VT west Brabant Mevr. D. Maas. Voor fase 1 in het groeimodel wordt de volgende formatie voorgesteld:

Functie	Formatie
Ondersteuner	1
Communicatie	0,5
Coördinator	1
Administratief / secretarieel medewerker	0,5
Functioneel beheerder	1
Vertrouwensarts	Inhuur

Gedragsdeskundige	0,5
Regiehouder / teamleider	0,75
Onderzoeker	0,5
Medewerker voorlichting/scholing	0,5
Medewerker Bovenwinden	
Totaal	**7,25**

Randvoorwaarde is dat de directeur van de staande organisatie (JGCN) het VTCN hiërarchisch aanstuurt. De functionele aansturing vindt plaats door de coördinator.

NB: de functie van Ondersteuner omhelst de navolgende werkzaamheden; advies en ondersteuning aan cliënten en professionals bij huiselijk geweld en kindermishandeling. Deze functie neemt meldingen in ontvangst, brengt de risico's in kaart en zet in samenwerking met de keten vervolgstappen uit die passen bij de aard en risico van het geweld in de situatie.

Een eerste inschatting komt daarmee uit op 6,25 FTE op Bonaire en 1 FTE per eiland op de Bovenwinden. Competenties en inschaling van de verschillende functies moeten nog bekeken worden. Bij het berekenen van de brutoloonkosten is voor nu aangesloten bij het bezoldigingsbesluit ambtenaren BES.

6.5 Huisvesting

Er is gesteld dat Veilig Thuis Caribisch Nederland zichtbaar en toegankelijk moet zijn, zodat klanten en hulpverleners, snel en makkelijk contact kunnen opnemen. Vooralsnog vervullen de organisaties ook een inloopfunctie voor de klant[5]. De locatie van het Veilig Thuis Caribisch Nederland moet daarom zo centraal mogelijk gevestigd en goed bereikbaar zijn voor de klant.

[5] Dit geldt voor alle drie de eilanden. Op Sint Eustatius en Saba zal ook een herkenbare inloopfunctie worden gecreëerd bij een publieke instantie die zich hiervoor leent.

Het heeft daarnaast de voorkeur dat Veilig Thuis Caribisch Nederland zich in een neutraal domein bevindt, waarbij de klant van 0 tot 100 zich niet belemmerd voelt om contact op te nemen. In de laatste plaats moet in de keuze van de locatie rekening worden gehouden met mogelijk kwaliteits- en efficiencyverlies in de bestaande werkprocessen.

Bonaire biedt logistiek de meeste mogelijkheden om als thuisbasis in te richten. Zowel ICT, het gebouw, de bereikbaarheid, draagvlak en infrastructuur zijn hier het meest optimaal aanwezig. Ook bestuurlijk lijkt er in Bonaire het meeste draagvlak voor dit onderwerp.

6.6 Wettelijk kader en taakverdeling

Hoewel het wettelijk kader geen onderdeel uitmaakt van de organisatie inrichting, is gezien het gestelde uitgangspunt in hoofdstuk 3 toch een advies geformuleerd om gedurende 2016 tot een wettelijk kader te komen. Hierbij geldt dat het ontbreken van wetgeving geen belemmerende factor hoeft te zijn bij het opzetten van Veilig Thuis Caribisch Nederland, omdat 2016 nog benodigd is om de organisatie in te richten. Daarna is het echter een belangrijke voorwaarde bij het realiseren van een doeltreffende aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Reeds in 2010 (in de aanloop naar 10-10-10) heeft BZK in kaart gebracht hoe de verantwoordelijkheden op allerlei beleidsterreinen in de nieuwe staatkundige structuur moesten komen te liggen. Zo is te zien dat ‘public health’ (publieke gezondheidszorg, GGD), taken uit de Wmo en lokaal jeugdbeleid aan de OL’s zijn toegekend, waarbij wel wordt opgemerkt dat het Rijk hen in eerste instantie ondersteunt bij het opbouwen van de taken. Van Jeugdzorg is destijds gezegd dat Nederland die verantwoordelijkheid op zich neemt, maar deze op termijn (4-5 jaar) overdraagt aan de OL’s.

Een wettelijke basis is van wezenlijk belang, omdat het aanpakken van huiselijk geweld en kindermishandeling ingrijpende handelingen met zich meebrengen die wettelijke legitimatie behoeven. Zo biedt de Wmo 2015 de bevoegdheid aan het AMHK om, zonder toestemming van de betrokkenen, een melding over een geweldspleging aan te nemen en in en registratiesysteem vast te leggen, overleg over de melding te voeren met betrokken instanties etc. Een dergelijke bevoegdheid vanuit de Wmo 2015 of een andere wet in formele zin is nodig, omdat de Wet bescherming persoonsgegevens BES anders in de weg zou staan dat de persoonsgegevens rechtmatig worden verwerkt zonder wettelijke grondslag.

Het ligt dan ook voor de hand om aan VWS voor te stellen om (delen van) de Wmo 2015 en de Jeugdwet (en eventueel de Wet tijdelijk huisverbod) die betrekking hebben op deze dienstverlening, ook voor de BES van toepassing te verklaren.

Voor de Wmo 2015 geldt weliswaar dat in Nederland de *gemeentes* verantwoordelijk zijn voor de inrichting van een AMHK, maar in afwijking daarvan zou voor de BES bepaald kunnen worden dat voor de eerste jaren het Rijk de kar nog trekt ten aanzien van het opbouwen van deze taken. De eerste afwijking zou dit niet zijn, want ook bij bepaalde vormen van *care* is dit het geval, aangezien de nodige zorg die in Nederland onder de Wmo 2015 valt, op de BES onder het Besluit zorgverzekering BES geschoven is. Het is aan te bevelen om hier pragmatisch mee om te gaan bij het verdelen van de verantwoordelijkheden.

VWS zou dan voorlopig nog verantwoordelijk zijn voor het inkopen c.q. laten organiseren van dit soort dienstverlening binnen de BES. Op termijn zou deze taak overgedragen kunnen worden aan de lokale overheden.
De aanspraken voor de zorg van de LVB groep zijn geregeld binnen het besluit zorgverzekering BES. Algemeen maatschappelijk werk en relatietherapie zijn nu expliciet uitgesloten. Dit zou geregeld kunnen worden door het budget van JGCN uit te breiden en deze voorzieningen daar onder te brengen. Ook zou kunnen worden overwogen om de gehele jeugdzorg als aanspraak in de regeling op te nemen.

7 Implementatie

In hoofdstuk 4 zijn 3 fases gedefinieerd waarlangs VTCN de komende 3 à 4 jaren zich zal ontwikkelen. De eerste fase is benoemd als 'opbouw'. Deze fase bestaat uit enerzijds het creëren van de noodzakelijk randvoorwaarden (de infrastructuur van VTCN) zoals deskundige medewerkers, gestroomlijnde processen, ondersteunende systemen en benodigde budgetten en anderzijds uit de eerste resultaten van een aantal casussen die met behulp van deze infrastructuur zijn geregisseerd. De belangrijkste vraag die gesteld dient te worden aan het einde van de fase 'opbouw' is; werkt het zoals we het hebben bedacht?

Dit hoofdstuk beschrijft wat nodig is om fase 'opbouw' te implementeren.

7.1 Resultaten

De volgende resultaten dienen te worden gerealiseerd tijdens de implementatie:

1) Een inrichtingsplan
2) Aangesloten inrichtingsplan in de keten
3) In werking gesteld inrichtingsplan

7.1.1 Inrichtingsplan

Het inrichtingsplan beschrijft:

- De **primaire processen** van VTCN. Deze processen zijn een nadere uitwerking van casusregie, afhandelen meldingen, verschaffen voorlichting, etc. Middels deze uitgewerkte processen wordt duidelijk.
    - Welke activiteiten in welke volgorde worden uitgevoerd
    - Welke kennis en competentie voor iedere activiteit noodzakelijk is
    - Wat de uitvoering van de activiteiten vereist voor de informatievoorziening
    - Welke budgetten benodigd zijn
    - Hoe de sturing en beheersing plaatsvind van de desbetreffende functionaliteit
- Het **functiehuis** van VTCN. Op basis van de uitgewerkte processen kan meer concreet worden duidelijk gemaakt welke functies waar nodig zijn en welke kennis, vaardigheden en competenties voor deze functies is vereist.
- De vereisten voor het **ICT systeem**. Op basis van de uitgewerkte processen is tevens inzichtelijk welke functionele eisen gesteld dienen te worden aan de werking van het ondersteunende ICT systeem.
- De locatie en inrichting van de **huisvesting**.
- De **ondersteunende processen** van VTCN. Deze zijn qua vorm hetzelfde als de primaire processen maar gaan over de volgende zaken zoals aangegeven in de tabel:

Ondersteunend proces	Toelichting
Planning & Control	Wat zijn de doelen, hoe sturen we daarop en hoe leggen we verantwoording af en aan wie.
HRM cyclus	Hoe beoordelen we het functioneren van de medewerkers van VTCN en hoe werken we continu aan talentmanagement.

Informatiemanagement	Welke informatie hebben we nodig, genereren we en verschaffen we aan derden. Hoe beheren we deze informatie. Hoe gaan we om met privacywetgeving
Organisatieontwikkeling / Kwaliteitsmanagement	Hoe zorgen we voor een continue leercyclus en zijn we continu op zoek naar de beste werkwijze.
Budgetten	Wie is budgetbeheerder en welke risicomaatregelen horen daarbij
Personeelszaken	Hoe regelen we de primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden?
Automatisering	Hoe regelen we het technische en functionele applicatiebeheer
Huisvesting / Facilitaire zaken	Beheer van werkplek en gebouw

7.1.2 Aangesloten inrichtingsplan in de keten

De werking van het VTCN moet wel aansluiten bij de werking van de totale keten op de BES eilanden. Het resultaat mag dus niet alleen zijn een klinische beschrijving van de werking van VTCN maar dient tevens dusdanig te zijn dat deze werkwijze past in de keten. Dit geldt natuurlijk vooral voor de primaire processen.

7.1.3 In werking gesteld inrichtingsplan

De implementatie is pas afgerond als het inrichtingsplan is geoperationaliseerd. De juiste medewerkers zijn geworven en geselecteerd, werken volgens de afgesproken processen, hebben een werkplek in een gebouw met faciliteiten en het geheel is bestuurbaar en beheersbaar.

7.2 Activiteiten

Onderstaande afbeelding geeft een grof inzicht in de tijdsopbouw van de implementatie. De verschillende bouwstenen worden vervolgens nader toegelicht.

7.2.1 Projectplan

In het projectplan wordt een nadere uitwerking van wat in dit hoofdstuk wordt voorgesteld, beschreven. Daarbij is vooral belangrijk hoe de ketenpartners worden betrokken bij de uitwerking van de resultaten. Tevens moet er ondubbelzinnigheid bestaan over projectleiding en het opdrachtgeverschap en de bijbehorende mijlpalen.

7.2.2 Inrichtingsplan

Uit het inrichtingsplan wordt enerzijds duidelijk welke formatie (kwantitatief en kwalitatief) benodigd is. Tegelijkertijd is het gewenst dat de toekomstige medewerkers reeds meedenken over de inrichting. Het inrichtingsplan zal dus worden opgesteld van grof naar fijn waarbij de medewerkers van VTCN nog mee kunnen denken over de inhoud.

7.2.3 Werving en selectie medewerkers

Werving en selectie van medewerkers vereist een grote doorlooptijd. De personele invulling moet daarom in een vroeg stadium worden opgestart.

7.2.4 Selectie en implementatie systeem

Een goed informatiesysteem is een kwaliteitsbasis onder VTCN. Bij de start van een nieuwe organisatie wordt tevens een unieke kans geboden om een nieuwe kwaliteitsstandaard neer te zetten. Als 'houtje touwtje' wordt gestart, zal de kans groot zijn dat 'houtje touwtje' lang de norm blijft.

7.2.5 Huisvesting

De medewerkers van VTCN dienen te beschikken over een werkplek. Dit vraagstuk staat ook in verbinding met de organisatorische positionering van VTCN. Tevens moet worden nagedacht over de werkwijze en bijbehorende huisvesting op de drie verschillende eilanden.

7.2.6 Convenant ketenpartners

Met de ketenpartners dienen afspraken te worden gemaakt. Deze afspraken moeten in gezamenlijkheid worden vormgegeven en vormen een onmisbare basis voor VTCN.

7.2.7 Pilot VTCN

VTCN dient aan de hand van een aantal casussen invulling te geven aan haar bestaan. Deze casussen dienen te laten zien welke toegevoegde waarde het VTCN heeft en dienen tevens als communicatiedoel. Tijdens deze pilot kan de laatste hand worden gelegd aan het inrichtingsplan op basis van de opgedane praktijkervaring.

De projectorganisatie en de 'nieuwe' organisatie zullen vloeiend in elkaar overlopen. Alle vragen die niet afdoende zijn geadresseerd in het inrichtingsplan, worden tijdens deze fase door de medewerkers zelf verder ingevuld. Hierdoor ontstaat ook eigenaarschap bij de medewerkers van de organisatie.

7.2.8 Beheren

Het VTCN is nooit af. Toch dient er een moment gemarkeerd te worden dat het project is afgerond en dat de organisatie op eigen benen staat. Gedurende een periode van twee maanden (na apil 2017) dient de projectbegeleiding nog beschikbaar te zijn voor 'restpunten'.

7.3 Werkwijze & randvoorwaarden

Bovenstaande bouwstenen voor de implementatie geven een duidelijke richtlijn van de activiteiten zoals die moeten plaatsvinden. Naast de hierboven genoemde bouwstenen, is er nog onderscheid als het gaat om de eilanden. Het vertrekpunt is Bonaire. Als er een onderdeel uitgewerkt is, moet dat vervolgens zo aangepast worden dat er ook voor Sint Eustatius en Saba gepaste zorg geleverd kan worden. In 2015 werd op de bovenwinden reeds een inventarisatie gedaan van de voor die eilanden specifieke aanpak.

7.3.1 Ketenpartners

In tegenstelling tot de situatie in Nederland op 1-1-2015 moet op de BES eilanden vanaf nul begonnen worden met het opbouwen van een Veilig Thuis Caribisch Nederland. Daarbij moet vanaf het begin gewerkt worden aan het stimuleren van een culturele omslag betreffende het denken over en omgaan met huiselijk geweld en kindermishandeling. Zoals in de problematiek aangegeven heerst nog een grote schaamtecultuur op dit vlak. Ook het geven van voorlichting over de meldcode en over hoe om te gaan met huiselijk geweld en kindermishandeling bij alle organisaties die daar professioneel mee te maken hebben, verdient voorrang. Het is van groot belang dat de verschillende hulpverlenende organisaties die onderdeel van het netwerk van

Veilig Thuis vormen vanaf het begin door Veilig Thuis bij de ontwikkeling van de organisatie betrokken wordt.

Het is daarom van groot belang dat de ketenpartners worden meegenomen in de implementatie. Enerzijds om gebruik te maken van hun expertise van het lokale veld anderzijds om ook direct de verbinding te leggen in de keten.

Er wordt verondersteld en verwacht dat de ketenpartners actief meedenken over de inrichting van VTCN en de waar nodig ondersteuning leveren in de implementatie. Zo snel mogelijk moet de winkel open maar de verbouwing is nog volop gaande. Deze fase 'opbouw' moet ook leiden tot een gezamenlijke drive en spirit. Niets verbindt meer dan samen te bouwen terwijl er nog veel onduidelijk is.

In het kader van versterking zorgketen kan het volgende groeimodel worden voorgesteld.

Het heeft de voorkeur om duidelijkere belijning uit te gaan zetten over de drie eilanden voor wat betreft het hulpverleningsaanbod.
Het werken met een 1e en 2e lijnvoorziening zal de onderlinge verhoudingen en taakstelling versterken.
De gedachte hierbij is om de 1e lijnvoorziening primair bij de openbare lichamen onder te gaan brengen. Dit betekent dat het CJG alsmede het algemeen maatschappelijk werk onder aansturing van de ol zal gaan resulteren.
De gedachte hierbij is dat de lokale bevolking voor een laagdrempelige voorziening gemakkelijker bij een voorziening van het OL zal binnenlopen en hierdoor vroegtijdig en mogelijk sterk outreachende hulp kan ontvangen. Ook de preventieve taken op dit gebied kunnen vanuit de 1e lijn goed worden opgepakt en vorm gegeven.

Hierdoor wordt de kracht van de 2e lijnvoorziening duidelijke afgebakend en wordt er vanuit de 1e lijn ook doorverwezen naar de 2e lijn. De 2e lijnvoorzieningen zijn dan JGCN LVB begeleiding en gezins- en relatietherapie. Het voordeel is dat er een duidelijkere scheiding komt en er middels duidelijke verhoging van de doelmatigheid kan worden doorverwezen.
Het lokale vangnet is sterker en veerkrachtiger en voorkomt dat er een overdaad aan hulpvragen in de 2e lijn terecht zal komen.
Ook het risico tot opschalen heeft mogelijk een positief effect op de hulpvrager en kan de intrinsieke motivatie tot het meewerken aan een oplossing verhogen.

De 2e lijn wordt versterkt op haar professionele vlak van uitvoering.

Veilig Thuis Caribisch Nederland zal na een melding middels triage bekijken of er wordt doorverwezen naar de 1e lijnhulpverlening of dat er op basis van achtergrond en ernst van de problematiek een 2e lijninstantie moet worden ingezet.

Om dit te realiseren zal er op basis van kennis en vertrouwen bij de openbare lichamen alsmede de professionaliteit van de 1e lijnvoorzieningen middels een groeimodel deze versterking van de hulpverlening kunnen worden ingezet. Op basis van vooraf afgesproken kwaliteitprestaties en resultaatafspraken kan door monitoring en samenwerking het juiste moment van overdracht worden gerealiseerd.

Hiermee komt tevens de verantwoording van de 1e lijnvoorziening op de juiste plaats te liggen en is voor de Rijksoverheid ook duidelijker waar haar verantwoordelijkheden en inzet op gericht moet zijn.

Vooraf kan er inventarisatie plaatsvinden van welke hulpverlening er nu per eiland al aanwezig is. Het is opvallend dat er veel verspreiding op basis van doelgroep en financiering is. Dit maakt het beeld van wat er is en hoe het meest efficiënt kan worden ingezet erg onduidelijk.

7.3.2 Projectbegeleiding

Bovenstaande implementatie vraagt om goede begeleiding. Naast een projectleider/ manager zal er een organisatieadviseur betrokken moeten worden om het proces te begeleiden (workshops, gesprekken) en de documenten op te stellen. De inschatting daarbij is als volgt:

Nr.	Resultaat	Intensiteit per week	Doorlooptijd maanden
1	Inrichtingsplan	24 uur	2
2	Werkende organisatie volgens inrichtingsplan	12 uur	6
3	Borging van werkwijze volgens inrichtingsplan	2 uur	2

De totale kosten voor organisatieadvies worden ingeschat op $ 85.000,-.

BIJLAGE A. METHODISCH WERKEN, GARANTIE VAN KWALITEIT

Signs of Safety
In de uitvoering gaat in eerste aanleg de keuze uit naar werken met de methode Signs of Safety.

Signs of Safety is een methodiek die zich richt op gezinnen waar (vermoedelijk) sprake is van kindermishandeling en onveiligheid. De Signs of Safety aanpak is ontwikkeld uit onvrede met de bevoogdende werkwijze van jeugdzorg en kinderbescherming. Door het loslaten van de bevoogdende werkwijze, waarbij hulpverleners de verantwoordelijkheid op zich nemen voor het analyseren van het probleem aangaande de kindermishandeling en cliënten alleen als ontvanger van hulp in beeld komen, is getracht deze kloof weg te werken. Signs of Safety beoogt een partnerschap tussen professional en cliënt tot stand te brengen om van daaruit met de cliënt stappen te zeten om veiligheid voor het kind te creëren.

Het doel van Signs of Safety is het creëren van een veilige (opvoed)situatie voor het kind door een partnerschap aan te gaan met de ouders, kinderen en een uitgebreid familie- en vriendennetwerk in een situatie waarin kindermishandeling of verwaarlozing wordt vermoed of is aangetoond. Het tweede doel is professionals in de jeugdzorg en jeugdbescherming een praktische aanpak bieden waarmee zij ouders/verzorgers op een niet-bevoogdende wijze tegemoet kunnen treden en tegelijkertijd de veiligheid van de kinderen centraal kunnen (blijven) stellen. Door in het kader van Signs of Safety zorgvuldig alle informatie in kaart te brengen, weten alle betrokkenen precies waar het om gaat, wordt duidelijk waar iedereen mee bezig is en waar ieders taak en verantwoordelijkheid ligt.

Signs of Safety is gericht op de toekomst, het formuleren van haalbare oplossingen en het inzichtelijk maken van de eigen doelen, sterke punten, bereidheid, vertrouwen en vermogen van de gezinsleden. De methode gaat ervan uit dat de cliënt zelf kan bijdragen aan het oplossen van de mishandelingsituatie en zich dan ook meer gerespecteerd gaat voelen. Het betrekken van kind(eren) zorgt voor een completer beeld van de situatie, geeft ouders meer inzicht in gevolgen van hun handelingen voor hun kind(eren) en ontlast de kinderen doordat hen duidelijk wordt gemaakt welke afspraken er zijn en waarom. Daarnaast wordt er een risicotaxatie gemaakt via een Beoordeling- en Planningformulier, waardoor goed zicht ontstaat op gegevens die op gevaar en veiligheid wijzen.

Verder informatie over Signs of Safety is te vinden op de site van Movisie.

BIJLAGE B. DEELNEMERSLIJST WERKBIJEENKOMSTEN

WERKBIJEENKOMST KETENPARTNERS 18-11-2015

Onderstaande organisaties zijn betrokken bij de werkbijeenkomst op 18 nov 2015

Centrum Jeugd en Gezin	Stichting Rosa di Sharon	Kraamzorg (FM)
Jeugdzorg en Gezinsvoogdij CN	Raad Onderwijs Arbeidsmarkt	Fysiotherapie
Voogdijraad CN	Expertise Centrum Onderwijs Zorg	Tandartsen
Bureau HALT (VRCN)	Scholengemeenschap Bonaire	Kinderpsychiater (FM/SVPCN) Karin Hermans
Stichting verslavingszorg en Psychiatrie CN	Liseo Boneiriano	Kinderpsycholoog Anouk Hansen Diane Copini Stephen Ebicilio
Jeugd en Zeden Politie (KPCN)	Primair onderwijs RK schoolbestuur Openbaar onderwijs Pelikaan Aquamarin	
Slachtofferhulp (KPCN)	Kinderopvang Stichting professionale Kinderopvang Gesubsidieerde creches (OLB) Creche van kerk	Fundashon Kuido pa Personanan Desabilita
Stichting Reclassering CN	Naschoolse opvang	Stichting Forma
Openbaar Ministerie	Kerken RK Sanchi Baranka di Restorashon	Stichting Jong Bonaire
Fundashon Mariadal algemeen	NGO Platforma	Stichting Forsa
Fundashon Mariadal kinderpoli	Federatie Antilliaanse Jeugd	Debbie Maas adj. Directeur Veilig Thuis west Brabant.
Thuiszorg	Hobenan Aktivo i Konsiente	
Dagopvang (FM?)	Particuliere initiatieven Youth outreach (Denis Martines)	
Ouderen zorg (OLB)	Openbaar Lichaam Bonaire	
Participerende ouderenzorg	Directie Samenleving en Zorg	
Ziektekostenverzekering	Integrale wijkaanpak	
huisartsenpost	Maatschappelijke ontwikkeling en Arbeid	
Huisartsen	EQ Bonaire	
Huisartsenvereniging	Mucha ( )	

BIJEENKOMST KETENPARTNERS OP SABA 16-12-2015

Voor de bijeenkomst op Saba op 16 dec 2015 zijn uitgenodigd:

- Laura Linzey Day care centre
- SHCF * *
- SHS
- SCS *
- Voogdijraad
- Child Focus
- Afternoon school Program
- Saba Reach Foundation *
- OLS * *
- EC2 *
- SVPCN *
- BMS *
- Community Officer
- Roman Catholic Church
- Anglican Catholic Church *
- Seventh-Day Adventist Church
- Living water Community
- Victims Support
- CYF * *

BIJLAGE C. CASUS RUWENDLY

Hieronder volgt het verhaal van Ruwendly, een jongetje met een minder gunstige start in zijn leven, en minder gunstige leefomstandigheden. Een jongetje dat schreeuwt om de juiste aandacht, de juiste zorg. Maar die deze om een complex van redenen niet krijgt. Met alle gevolgen van dien.
Het verhaal van Ruwendly is niet alleen het verhaal van dit ene specifieke getraumatiseerde jongetje dat vecht om gehoord te worden, het is het verhaal van alle andere Ruwendlies en Ruwendlia's die hier op Bonaire zijn. Zijn verhaal staat helaas niet op zichzelf.
Ook is het het verhaal van de professionals uit het veld die de Ruwendlies ondanks de enorme inzet, de betrokken hands on mentaliteit, ondanks de hulp uit Nederland: de interventies, de gelden, de extra mankracht, niet de zorg en aandacht kunnen geven die nodig is. De problematiek is te complex en omvangrijk, de middelen te ontoereikend, de benodigde randvoorwaarden en alternatieven niet aanwezig. Discontinuïteit en gebrek aan integraliteit in projecten, professionals, organisaties, visie en beleid belemmeren daarnaast een helder zicht op en het ontwikkelen en uitzetten van een duurzame, effectief antwoord op deze realiteit.

Ruwendly, of het verhaal van een getraumatiseerd jongetje dat vecht om gehoord te worden

Als je Ruwendly zou tegenkomen, rondrijdend op zijn te kleine fietsje in Amboina, een ogenschijnlijk gezellig volkswijkje met kleine gekleurde huisjes, 5 minuten rijden van het centrum van Kralendijk, de hoofdstad van Bonaire, zou je een donker mannetje zien, klein voor zijn 8 jaar, met kroezig bijna zwart haar een guitige lach om zijn mond. Als je hem zou groeten zou hij je met zijn grote bruine ogen even aandachtig aankijken en dan vriendelijk teruglachen of gedag zeggen. Zou jezelf ook even echt de tijd en aandacht nemen goed te kijken dan zou je wel een bepaalde blik in zijn ogen opvallen, er zit iets opgejaagd in, een extreme alertheid die niet bij zijn guitige glimlach past noch bij zijn leeftijd.
Je zou niet vermoeden dat dit het jongetje is dat later in een gemeenschappelijk casusoverleg georganiseerd door zijn school naar voren komt als een onhandelbaar 'monster' met welhaast psychopathische trekjes dat zijn klasgenootjes en zijn meester terroriseert met grove doodsdreigementen, schelden, wurgen, slaan met stokken, schoppen, en een schoolgenoot aan de haren over het schoolplein sleept, betrokken bij meerdere seksueel getinte incidenten. Een 'monster' dat een gevaar voor zijn klas vormt, en geschorst zou moeten worden om de veiligheid van kinderen en meester te kunnen garanderen, als ook ouders en kinderen gerust te stellen, zodat zij hun kinderen niet thuis hoeven te laten uit angst voor Ruwendly.

En als hij later als hij 18 is, zonder afgeronde school en gewenste werkervaring, apathisch ergens rondhangt, de bak in en uitdraait, of beneveld onder de drugs een gewelddadige overval pleegt, zou je nauwelijks nog dat jongetje op die te kleine fiets in hem herkennen. Dat jongetje met die guitige lach om zijn mond en met die ogen die het verhaal vertelden van een beschadigde jeugd met een verstoorde hechting en vele opgelopen kwetsuren. Dat jongetje dat met de middelen die hem tot zijn beschikking stonden als 8 jarige, vocht voor de passende aandacht en zorg voor zijn problemen, vocht voor zijn basisrechten om als kind veilig op te groeien en zich te kunnen ontwikkelen als de evenwichtige volwassene die in hem besloten lag.

Situatieschets Ruwendly

Ruwendly werd geboren in een arme volksbuurt waar er veel problemen zijn, te kleine slechte huisvesting, veel alcohol- en drugsverslaving, sprake is van gangvorming, veel gewelddadige overvallen. Zowel zijn biologische vader als zijn biologische moeder zijn lichtelijke verstandelijk beperkt. Hij is het 1ste kind van in totaal 3 kinderen, alledrie van verschillende vaders. Zijn vader en moeder gaan kort na zijn geboorte uit elkaar. Zijn vader bezoekt hem wanneer hij daar zin in heeft, wat niet erg vaak is, want hij gaat op in zijn nieuwe gezin en heeft weinig tijd voor zijn oudste zoon.
Op Bonaire is er sprake van veel eenoudergezinnen, waarbij de moeder meestal de hoofdopvoeder is, en er vaak wisselende partners zijn. In veel gevallen wordt de vader niet actief betrokken bij opvoeding, of hij onttrekt zich daar zelf aan.

Moeder heeft de dagelijkse zorg, maar heeft net als veel andere jonge ouders weinig basis vaardigheden om Ruwendly op een positieve manier op te voeden. Zij heeft al haar tijd nodig voor haar jongste kindje, en het financieel rondkomen zonder vaste baan, zonder vaste man. Daarnaast heeft zij last van depressieve episodes die tot meerdere zelfmoordpogingen leiden. Er is sprake van grote emotionele verwaarlozing en fysiek en verbaal geweld. Ruwendly wordt regelmatig met de riem of stok op zijn blote rug en billen geslagen. Er wordt bijna uitsluitend schreeuwend met hem gecommuniceerd.
Ruwendly komt regelmatig op school zonder ontbijt te hebben gegeten, omdat daar geen geld voor is. Hij heeft slechts een school-shirt, dat gaten heeft en vaak vol vlekken zit. Hij ziet er onverzorgd uit. Ruwendly zwerft regelmatig, zo klein als ie is, alleen op straat, om zijn moeder te ontvluchten. De straat is zijn tweede huis. Hij zorgt zo goed als het kan voor zijn zusje, de middelste van de 3 kinderen. Daarnaast vindt hij relatieve rust bij zijn oma, de moeder van zijn moeder, die zich als ze niet werkt over hem ontfermt. Om de touwtjes aan elkaar te knopen heeft oma twee baantjes die niet veel opleveren, waardoor ze slechts weinig thuis is.

Op Bonaire worden veel kinderen blootgesteld aan geweld. Door armoede ontbreekt dikwijls het nodige toezicht. Ouders, verzorgers hebben vaak 2 banen. Waar mogelijk worden kinderen door eigen netwerk opgevangen.

Wanneer Ruwendly 5 jaar is, is hij getuige van seksueel misbruik van zijn jongere zusje door buurtkinderen. De ware aard van de zaak blijft vaag en wordt niet nader onderzocht. Ruwendly praat er nauwelijks over. Net als andere dergelijke incidenten, wordt de ernst van de impact niet onderkend. Daarnaast is de capaciteit bij de politie niet toereikend genoeg om dergelijke zaken goed te onderzoeken. Het heeft ook geen prioriteit omdat minderjarigen niet strafbaar zijn.
Er is op Bonaire veel sprake van seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling, volwassenen en kinderen, waarbij de andere kant op wordt gekeken binnen de kleinschalige gemeenschap. De betrekkingen moeten goed blijven, daarnaast heeft iedereen wel zelf of van dichtbij iets dergelijks meegemaakt.

Ruwendly laat steeds grotere externaliserende gedragsproblemen zien. Hij is extreem druk, luistert slecht, doet dieren en kinderen met opzet pijn. Dit gedrag verergert na het incident. Op school verergert zijn gedrag. Zijn gedrag is onberekenbaar. Hij kan heel lief en rustig zijn, en dan opeens uitbarsten in een agressieve woedeaanval. Hij verstoort meer en meer de lessen.

Ruwendly wordt van klas naar klas gestuurd om het probleem dat hij steeds meer vormt hanteerbaar te houden.

Door een bezorgde buurman wordt Ambulante Hulpverlening bij Jeugdzorg aangevraagd. Moeder stemt in. Ambulante Hulpverlening slaat niet aan, door haar licht verstandelijke beperking en een traumatische geschiedenis sluit de geboden hulp niet voldoende aan bij haar hulpvraag. Er wordt gekeken naar passende hulp, maar die is er niet. Ambulante Hulpverlening wordt uiteindelijk stopgezet, maar er wordt officieus wel een oogje in het zeil gehouden. Er wordt een ondertoezichtstelling aangevraagd, maar deze wordt niet toegekend.

Op Bonaire is er een hoog aantal licht verstandelijke beperkten. Deze doelgroep behoeft een specifieke aanpak. De hulpverlening, noch het onderwijs, noch de opvang, noch andere organisaties zijn hier goed voor toegerust. Vaak niet onderkend dat een cliënt licht verstandelijk beperkt is omdat cliënt "streetwise " overkomt en daarmee de beperking verhult. Client wordt als gedemotiveerd weggezet, terwijl het onvermogen betreft.

Ruwendly komt weer officieel in zicht bij Jeugdzorg als hij bij oma gaat wonen die netwerk pleegzorgmoeder wordt. Uit de screening komt naar voren dat oma met de nodige pleegzorgbegeleiding kans heeft te slagen als passende pleegmoeder. Oma is net als moeder licht verstandelijk beperkt. Op het eerste gezicht wordt dit verhuld doordat zij "streetwise" is. Ze lijkt te weten wat ze doet, de aanwijzingen van de pleegzorgbegeleider goed op te volgen. Maar bij nader inzien blijken veel zaken haar te ontgaan, en kan ze ook niet goed inschatten waar de risico's liggen voor Ruwendly. Om haar schaamte van haar onvermogen te verbergen, liegt ze ook vaak dat het goed gaat, en dat ze de klachten die er over Ruwendly zijn van school niet begrijpt. Thuis gaat het goed. Ondertussen komen er steeds meer berichten bij Jeugdzorg binnen dat Ruwendly nog heel laat alleen of met 'foute'oudere jongens die een soort gang vormen in Amboina, rondzwerft en mensen lastig valt. Als de situatie op school steeds onhoudbaarder wordt, breekt oma, en erkent zij dat ze ook niet meer weet wat met Ruwendly te doen. Maar ze wil niet dat hij uit huis wordt geplaatst, zij houdt van hem, en wil hem niet in de steek laten.

Ondertussen bezoekt Ruwendly de psychologe en een keer per maand of 2 maanden de kinderpsychiater, die maandelijks uit Curaçao komt overgevlogen en vaak zo vol zit dat maandelijkse afspraken niet altijd kunnen worden ingepland. Oma is weliswaar geïnstrueerd hoe de medicijnen toe te passen, maar gezien haar lichtelijk verstandelijke beperktheid lukt dit haar niet. Daarnaast speelt het probleem van het bijstellen en aanpassen van de dosering, bij afwezigheid van een psychiater. Het niet regelmatig toedienen van een niet zorgvuldig aangepaste dosering van medicijnen helpt Ruwendly niet, vormt daarentegen een risico voor zijn gezondheid.

Het niet permanent aanwezig zijn van een kinder- en jeugdpsychiater op Bonaire is een groot probleem en brengt grote risico's met zich mee, gezien het groot aantal kinderen dat deze zorg nodig heeft.

Het Multidisciplinaire Overleg (MDO)

Ondanks bovenstaande interventies blijft de situatie op school met Ruwendly onacceptabel zowel voor Ruwendly als voor school. Hoofd van school besluit daarop een MDO te organiseren om tot een passende oplossing te komen voor deze onhoudbare situatie. De leerkracht kan Ruwendly niet meer aan. Ouders klagen. Zij willen hun kinderen niet blootstellen aan deze jongen. Waarom doet de school niets? School zit met handen in haar. Ze erkennen de onhoudbaarheid van situatie, ze erkennen zowel de vraag van ouders en de kinderen, de leerkracht als ook het eigen tekortschieten ten opzichte van deze leerling. Zijn gedrag immers komt ergens vandaan. Ondanks de 'monsterlijke trekken' die hij soms krijgt zien ze in hem ook de sterk verwaarloosde jongen die grote verstoring in zijn hechting heeft opgelopen in zijn jongste jaren en in zijn jongen leven de nodige trauma's heeft opgelopen. Bij het overleg zijn de volgende ketenpartners aanwezig: Voogdijraad, Leerplicht, Forma, schoolhoofd, Interne Begeleider, SVPCN (Stichting Verslavingszorg CN), Jeugdzorg& gezinsvoogdij, EOZ (expertise centrum onderwijs zorg). Zowel kinderpsychiater als kinderpsycholoog konden helaas niet aanwezig zijn.
Op school is er geen mogelijkheid hem op te vangen. Er is al van alles geprobeerd, maar de oplossingen zijn uitgeput. Zo is er een docent extra aangenomen om bepaalde kinderen apart op te vangen. Maar dit is niet afdoende. Er zijn veel meer van deze jongens en meisjes op school, die eigenlijk te getroebleerd zijn om in gewone regulier klassen te functioneren. Het zijn leerlingen die met de juiste aanpak en zorg een heel ander gedrag kunnen laten zien.

Er wordt gesproken over schorsing. Maar waar komt hij dan terecht? Thuis is er niemand om voor hem te zorgen. Zijn oma werkt 6 hele dagen in de week. Zijn moeder kan de opvoeding niet aan en werkt ook vaak, zij het onregelmatig. Biologische vader is onbetrouwbaar in het nakomen van zijn afspraken en zijn nieuwe vrouw wil niets van Ruwendly weten. Het netwerk is beperkt en niemand uit het netwerk wil een jongen als Ruwendly in huis. Hij staat slecht bekend.

Als er geen toezicht is, is de verleiding groot te gaan zwerven op straat. En in de buurt is sprake van gangvorming. Er hangen jongeren rond die in de drugs zitten en Ruwendly kan makkelijk onder hun invloed komen en ingezet worden als koerier. Hij zou niet de eerste zijn. Wie houdt toezicht? Moet de bario (wijk) politie worden ingeschakeld? Maar die kan niet 8 uur per dag toezicht houden. En hoe zit het met de plicht van school onderwijs te verschaffen en het recht op onderwijs? Naar gewone opvang kan hij niet. Er is geen gespecialiseerde opvang voor jongens zoals hij. Eigenlijk zou het goed zijn als hij in een bepaalde zetting (besloten, gesloten?) kan worden geobserveerd. Wat is er nu eigenlijk met deze jongen aan de hand? Wat blijft er van zijn 'anti-sociale' gedragsproblemen over als hij de op de juiste manier en in de juiste dosering medicatie krijgt, als hij voldoende eten krijgt en de nodige emotionele, fysieke en geestelijke verzorging, met structuur en aandacht voor zijn problemen? Als hij rust krijgt, op tijd naar bed gaat en ruimte krijgt om te spelen?

Het is voor alle aanwezigen duidelijk dat er eigenlijk geen benadering is die Ruwendly echt centraal zet. Ja, het is nu zo dat hij een gevaar vormt voor zijn medeleerlingen. De school heeft ook de plicht voor de veiligheid van de kinderen te zorgen. Maar het heeft ook geen zin het probleem te verschuiven. Het zogenaamde waterbed-effect. Er komt uiteindelijk een 'hout-en-touwtjes' oplossing. Het rammelt van alle kanten, maar iets beters is er op dit moment onder deze omstandigheden met deze voorzieningen en tools niet voorhanden, noch op Bonaire, noch

in de regio. Er wordt een toegepaste pedagogische maatregel opgelegd door leerplicht in nauwe afstemming met school, Jeugdzorg en EOZ. Pleegzorgbegeleiding wordt geïntensiveerd, zover dat mogelijk is. Er wordt verder gekeken naar pleeggezin, of andere opvang mogelijkheid, hoewel daar al in het verleden tevergeefs is gekeken.
Er is op Bonaire een tekort aan pleeggezinnen in het algemeen en in het bijzonder die jongens met gedragsproblemen zoals Ruwendly kunnen opvangen. Er is net een gezinshuis gestart, dat een goed alternatief lijkt voor residentie (vanaf minimaal 10/11 jaar) en pleeggezin voor deze doelgroep. Er is echter een grote wachtlijst en Ruwendly valt hier buiten de boot.

Evaluatie maatregel

De maatregel blijkt geen succes, in die zin dat het slechts een tijdelijke time-out is gebleken voor school en Ruwendly. Ruwendly is er niet beter op geworden, de school is niet beter geëquipeerd hem het onderwijs te bieden welke past. De leraar en medeleerlingen niet beter bestand tegen Ruwendly's agressieve gedrag. De betrokken professionals hebben ondanks de moeite, tijd en energie die ze gestopt hebben in deze situatie een gevoel van falen, en voelen zich machteloos in hun handelen en het vinden van een passend antwoord.

Verwachting en toekomst Ruwendly

De verwachting is dat de problematiek van Ruwendly zal verergeren. Hij zal steeds weer nieuwe hulpverleners zien (discontinuïteit in personeel), dit komt duurzame benadering niet ten goede. Hij zal steeds meer een stempel krijgen van een kind met anti-sociale gedragsproblemen, steeds minder benaderd worden als het kind met een noodkreet die hij is. Zijn problematiek groeit Bonaire nog meer boven het hoofd. Uiteindelijk zal hij dan waarschijnlijk opgegeven worden om naar Nederland te gaan, om geplaatst te worden in een instelling (open, besloten, gesloten), waar wel de benodigde 24 uur care is, toezicht, de nodige expertise, en doorverwijsmogelijkheden om deze (ondertussen ook deel door falende zorg) sterk getraumatiseerde jongen te helpen. Hij zal ontwricht worden uit zijn vertrouwde omgeving, uit zijn familie die hoe getroebleerd ook, wel zijn familie is.

Of hij blijft en doorloopt met hangen en wurgen de school tot zekere mate, sluit zich bij een gang aan, gaat het criminele pad op, begint met middelengebruik, en wordt uiteindelijk een draaideur klant van de gevangenis.

Of….

Notities bij het verhaal van Ruwendly

Beschrijving van bovenstaande casus laat zien vanuit de praktijk dat de knelpunten waartegen cliënten en professionals aanlopen dusdanig ernstig zijn, dat er als hier geen adequate maatregelen worden genomen, het toekomstperspectief van het gemiddeld kind met een hulpvraag op een gezonde manier op te groeien in Bonaire ondermaats is, niet voldoend aan de basisrechten van het kind en dat de veiligheid van kinderen niet geborgd is. De casus van

Ruwendly (gefingeerde naam), leerling van een basisschool op Bonaire is representatief voor de zaken die op Bonaire voorkomen en staat zoals eerder gezegd niet op zichzelf. [6]

De dagelijkse praktijk in Bonaire is voor veel kinderen en de gezinnen waarin ze opgroeien ronduit schrijnend. Hoewel er sinds 10-10-10 duidelijke verbeteringen zijn gekomen op het gebied van jeugd, en de betrokken organisaties en professionals hun uiterste best doen, blijken de middelen die nodig zijn om op een effectieve manier met deze situatie om te kunnen aangaan verre van toereikend.
Nu we ruim 3,5 jaar verder zijn, komt er steeds meer zicht op de complexiteit en enorme omvang van de problemen die spelen met betrekking tot kinderen en de situatie waarin zij opgroeien. Er wordt steeds meer gesignaleerd, zonder echter dat de zorg en begeleiding hieraan adequaat tegemoet kunnen komen. De problematiek is te complex, te omvangrijk en te hardnekkig (huiselijk geweld, veelvuldig voorkomen van lichtelijk verstandelijke beperktheid, verslavingsproblematiek, psychiatrische problematiek, seksueel overschrijdende gedrag, diep in de Boneiriaanse cultuur geworteld wantrouwen om een aantal te noemen), de middelen, voorzieningen en randvoorwaarden te beperkt en ontoereikend (denk onder meer aan ontbreken adequate doorverwijsmogelijkheden, ontbreken van belangrijke voorzieningen, armoede gerelateerde problematiek, gebrekkige huisvesting, discontinuïteit binnen en buiten eigen organisaties, gebrek aan voldoende goed gekwalificeerde en ervaren professionals, ontbreken van integrale korte en lange termijn visie en beleid op jeugd, gezamenlijk gedragen door rijk, openbaar lichaam, ketenpartners).

Deze realiteit waar professionals mee te maken hebben vraagt alle creativiteit, energie om tot een duurzame benadering te komen. Helaas blijkt het vaak alleen mogelijk tot tijdelijke, korte termijn oplossingen te komen, die op langere termijn vaak niet houden, en soms zelfs contra productief zijn. Dit komt het vertrouwen in de organisaties vanzelfsprekend niet ten goede. Daarnaast raken professionals opgebrand door het steeds geconfronteerd worden met het werken binnen een context van onmogelijke dilemma's, waarbij het welzijn en de veiligheid van hun cliënten in het geding zijn.

Risico's

Een beknopte opsomming van een aantal mogelijke risico's wanneer er geen passend antwoord komt voor huidige situatie:

- *Er worden grote risico's met betrekking tot veiligheid van kinderen genomen doordat er geen alternatieven zijn en kinderen daarom in onveilige situaties blijven. Het is wachten op een calamiteit. Het is voor alle betrokkenen van groot belang dit voor te zijn. Hier speelt ook de vraag van (politieke) verantwoordelijkheid?*
- *Sociale uitsluiting van deel van bevolking, gedeeltelijk langs raciale lijnen, wat sociale onrust zal vergroten, als ook gevolgen heeft op andere gebieden, waaronder een aantal hieronder genoemd.*

[6] Er is een groot aantal onderzoeken gedaan en rapporten geschreven met betrekking tot deze en/of aanverwante problematiek, welke het beschrevene wetenschappelijk onderbouwen. Zie met name het in 2013 gepubliceerde UNICEF rapport *Kind op Bonaire; kinderrechten in Caribisch Nederland* geeft een helder beeld van de huidige situatie. Zie verder (niet complete) literatuurlijst hier bijgevoegd.

- *Meer (gesloten, besloten, open) plaatsingen van kinderen in NL waarbij het hele of deel van het (kansarme) gezin mee emigreert.*
- *Meer 'Antillianen problematiek' in Nederland: het lokale probleem zal zich uitbreiden en verplaatsen naar Nederland.*
- *Vergroten en escaleren van huidige problematiek*
- *Minder draagvlak voor 'Europees Nederland'.*
- *Groei racistische sentimenten*
- *Meer (gewelddadige) overvallen*
- *Meer verslavingsproblematiek wegens ontbreken perspectief*
- *Stijging huiselijk geweld*
- *Schooluitval*
- *Stijging tienerzwangerschappen*
- *Verslechtering emotionele, geestelijke en fysieke welzijn kinderen (er is in het veld steeds meer melding van zelfmoordgedachten en pogingen door – jonge- kinderen)*

Negatieve spiraal van bovenstaande risico's

- *Ongezonde werksituatie voor professionals met name in het veld, zij worden direct geconfronteerd met de consequenties die de huidige situatie voortbrengt:*
- *er is sprake van draaglast die zich niet verhoudt tot draagkracht.*
- *Er is sprake van risico van secundaire traumatisering bij professionals door het werken met getraumatiseerde cliënten in een situatie als hierboven geschetst.*
- *Gevolg: uitvallen personeel, door weggaan naar gezondere werksituatie, binnen of buiten Bonaire (braindrain van zeer nodige professionals) of overwerkt zijn, dit komt continuïteit in zorg en onderwijs niet ten goede.*

Problematiek wordt slechts aan de oppervlakte aangepakt, en niet bij de wortel. Waardoor problematiek door blijft woekeren onder het oppervlakte. Dit is een soort sociaal economische tijdbom met alle gevolgen van dien.

Oplossingsrichtingen (aanzet)

De betrokken instanties met betrekking tot Jeugd Bonaire pleiten voor een betere afstemming van Nederland/Bonaire, rijk, openbaar lichaam, betrokken instanties, om tot een duurzame en effectieve benadering te komen om een gezonde ontwikkelingsperspectief voor de opgroeiende kinderen van Bonaire mogelijk te maken. Een zekere mate van continuïteit is belangrijk. Het borgen van de veiligheid van kinderen staat hierin voorop, alsook het ontwikkelen van opvangmogelijkheden binnen de BES, de regio om ongewenste toestroom naar Nederland te voorkomen.

Ontwikkelen een integrale visie en beleid op gebied van Jeugd korte en lange termijn, in nauwe afstemming met rijk, openbaar bestuur, politiek en betrokken ketenpartners, zowel binnen het eiland als ook tussen Nederland en het eiland. Wat is nu direct nodig en waar willen wij over 50 jaar zijn? Wat zijn dan de concrete stappen die nu gezet moeten worden?

Werkgroep Jeugd op Bonaire waarin betrokken lokaal gevestigde professionals van verschillende organisaties zitting hebben die zorgdraagt dat Jeugd integraal onderdeel wordt en blijft van algemene en bijzondere beleid. Deze werkgroep formuleert concrete hulpvragen waar nodigt, signaleert knelpunten, sluist zaken op het gebied van Jeugd, formuleert passende oplossingsrichtingen. Dit steeds in nauw contact met betrokkenen, er zijn korte lijntjes. Deze werkgroep wordt getrokken door een ervaren professional die een brugfunctie vormt tussen de verschillende betrokkenen en Bonaire/Nederland. Deze professional heeft draagvlak in en vertrouwen van het veld en bij de betrokken partijen. Dit zorgt voor continuïteit, slagvaardigheid en juiste afstemming, wat de mogelijkheid op succes (duurzaam en effectief resultaat) vergroot.

Investering (tijd, financieel) in begeleiding en ondersteuning van lokaal personeel als ook in het proces zelf. Het werken met complexe problematiek zoals op Bonaire vraagt adequate en continue ondersteuning als ook bijscholing van het personeel. Belang om duurzaamheid en integraliteit als uitgangspunt te nemen.
Aantrekken van meer professionals met " hands-on" mentaliteit, op alle niveaus.
Ruimte en middelen om te werken met/ontwikkelen van cultureel sensitieve instrumenten die aansluiten bij de cliënten en de professionals. Dit verhoogt effectiviteit van de hulpverlening, zorg en begeleiding van kinderen en de gezinnen. Dit is tevens kosten effectief.
Creëren van draagvlak en oplossing ideeën bij lokaal gevestigde professionals.

BIJLAGE D. *BIBLIOGRAFIE*

Bruijn, de J, F. Kriek, K. de Vaan (2014.) De aanpak van huiselijk geweld op de BES eilanden. Eindrapport. Regioplan: Amsterdam

Drewes, Marga (2012) Armoede in Caribisch Nederland, een verkenning

Kloosterboer, Karin (2013) Kind op Bonaire. Kinderrechten in Caribisch Nederland. UNICEF.

Openbaar Lichaam Bonaire (2013)Programma Integrale wijkontwikkeling Bonaire

Openbaar Lichaam Bonaire (2013) Welzijn en sociale ontwikkeling op Bonaire nu en in de toekomst
Directie Inburgering en Integratie (2009).

Kabinetsbrief betreffende: Kabinetsbeleid Antilliaanse Nederlands probleemjongeren vanaf 2010

Risbo Erasmus (2011) Antilliaanse Nederlanders 2011; de positie op de terreinen van onderwijs, arbeid en uitkering en criminaliteit in 22 gemeenten (meting 2)

Risbo Erasmus (2010) Evaluatie Bestuurlijke Arrangementen Antillianengemeenten 2005-2008.
Federatie Antilliaanse Jeugdzorg (2005) Jeugd Centraal; jeugdontwikkelingsprogramma Federatie Antilliaanse Jeugdzorg 2005-2008

Eilandgebied Bonaire; Samenwerkingsprogramma Onderwijs en jongeren 2008-2012

Verwey-Jonker- Instituut(2003)Jonge Antilliaanse immigranten en hun voogden; De leefsituatie van Antilliaanse jongeren die met en zonder wettelijk gezag in Nederland verblijven.

Muskens, G. (2004) Antillianenbeleid in zeven gemeenten. Rapportage over 2001 tot 2003, opgesteld door de Directie Coördinatie Integratie Minderheden van het Ministerie van Justitie

Antilliaanse Nederlanders (2011); de positie op de terreinen van onderwijs, arbeid en uitkering en criminaliteit

Risbo Erasmus/Gemeente Rotterdam ()Huntunos por logra; samen kunnen we het bereiken. Actieprogramma Integrale Aanpak Antillianen. Antillianenbeleid in Rotterdam.